

NEM SZAKRENDSZERŰ OKTATÁS

5-6. OSZTÁLY

**SZENT LÁSZLÓ KATOLIKUS
ÁLTALÁNOS ISKOLA**

SÁRVÁR
2008.

TARTALOMJEGYZÉK

Az 5-8. évfolyam tantárgyi rendszere és az óraszámok

Tantárgy	5. évf.	6. évf.	7. évf.	8. évf.
	Évi/heti óraszámok			
Magyar nyelv és irodalom (Tánc és dráma)	166,5/4,5	166,5/4,5	129,5/3,5	129,5/3,5
Történelem és állampolgári ismeretek (Ember és társadalomismeret)	74/2	74/2	74/2	74/2
Angol nyelv	111/3	111/3	111/3	111/3
Angol nyelv emelt szint	111/3	185/5	185/5	185/5
Német nyelv	111/3	111/3	111/3	111/3
Német nyelv emelt szint	111/3	185/5	185/5	185/5
Matematika	148/4	129,5/3,5	111/3	111/3
Informatika	37/1	37/1	37/1	37/1
Informatika emelt szint	37/1	37/1	74/22	74/2
Természetismeret (Egészségtan)	74/2	92,5/2,5		
Fizika			55,5/1,5	55,5/1,5
Biológia és egészségtan			55,5/1,5	55,5/1,5
Kémia			55,5/1,5	55,5/1,5
Földrajz			55,5/1,5	55,5/1,5
Ének-zene	37/1	37/1	37/1	37/1
Rajz (Mozgóképkultúra és médiaismeret)	37/1	55,5/1,5	37/1	55,5/1,5
Technika és életvitel	37/1	18,5/0,5	37/1	18,5/0,5
Testnevelés és sport	92,5/2,5	92,5/2,5	92,5/2,5	92,5/2,5
Osztályfőnöki	18,5/0,5	18,5/0,5	37/1	37/1
Hittan (Etika)	74/2	74/2	74/2	74/2
Kötelező óraszám a törvény alapján	832,5/22,5	832,5/22,5	925/25	925/25

Modulok (integrálva)				
Tánc és dráma (a magyar nyelv és irodalomban)	18,5/0,5	18,5/0,5		
Ember és társadalomismeret, etika (a történelemben, illetve a hittanban)			18,5/0,5	18,5/0,5
Mozgóképkultúra és médiaismeret (a rajzban)				37/1
Egészségtan (a természetismeretben)		18,5/0,5		

A törvény által előírt óraszámába nem tartoznak bele:

Emelt szint idegen nyelv, emelt szint informatika, hittan tantárgyak.

Tantárgy	Nem szakrendszerű oktatás éves/heti óraszám			
	5. évfolyam		6. évfolyam	
	Kötelező	Nem kötelező	Kötelező	Nem kötelező
	tanórai foglalkozások		tanórai foglalkozások	
Magyar	37 / 1		37 / 1	
Magyar felzárkóztatás		37 / 1		37 / 1
Történelem	18,5 / 0,5		18,5 / 0,5	
Idegen nyelv (angol, német)	37 / 1		37 / 1	
Matematika	37 / 1		37 / 1	
Matematika felzárkóztatás		37 / 1		37 / 1
Természetismeret	18,5 / 0,5		18,5 / 0,5	
Ének-zene	18,5 / 0,5		18,5 / 0,5	
Rajz	18,5 / 0,5		18,5 / 0,5	
Technika	18,5 / 0,5		18,5 / 0,5	
Testnevelés	18,5 / 0,5		18,5 / 0,5	
Összesen:	222 / 6	74 / 2	222 / 6	74 / 2
Mindösszesen:	296 / 8		296 / 8	

MAGYAR NYELV

CÉLOK ÉS FELADATOK

Az anyanyelv az emberi kommunikáció, a gondolkodás és a tanulás előfeltétele és legfőbb közege. Ebből következik, hogy az anyanyelv tanításának alapvető célja és feladata:

- a jövő generációhoz szükséges és a felnőtt életben használandó olvasni és írni tudás (szövegértés, szövegalkotás) gondozása és továbbfejlesztése,
- az anyanyelvi szókészlet és a nyelvtan alapos megismertetése a tudatos és kreatív nyelvhasználat érdekében,
- a biztos kommunikációs készség elsajátítása.

A diákok az iskoláztatás e négy évében igen nagy lépést tesznek a szociális érésben, az önmagukra eszmélésben, kortársaik megismerésében, környezetük összefüggéseinek megértésében, átélhetik a magyar nyelv és a magyar kultúra elválaszthatatlanságát. Az anyanyelv kellő színvonalú ismerete ugyanakkor alapul szolgál más nyelvek megismeréséhez és elsajátításához, amely lehetővé teszi az egyén számára az európai nemzetek és az emberiség közösségében való kommunikációt.

Minden műveltségi területen, de a magyar nyelv és irodalom műveltségi területen különösen nagy gondot kell fordítani az értő, majd értelmező, később a kritikai és a kreatív olvasási képesség fejlesztésére, értve ezalatt a hagyományos és a digitális csatornákon keresztül érkező jelek befogadását, értelmezését és megválaszolását egyaránt. Ennek feltétele az optimálisan fejlett és használható olvasáskészség (olvasástechnika) birtoklása. Az alapozó szakaszban (5–6. évfolyam) az e téren lemaradt tanulókat a lehető legintenzívebb módszerekkel és munkaformában kell felzárkóztatni, ugyanis ennek hiányában a tanulók nem képesek a magasabb olvasási szinteket elérni. E cél eléréséhez konkrét módszertani javaslatokat közlünk kerettantervünkben.

Bár a magyar nyelv tanítása az 5–8. évfolyamon egységes kerettantervi anyagban – témakörökben, fejlesztési célokban, tananyagtartalmakban, tanulói tevékenységekben, módszertani ajánlásokban és továbbhaladási feltételekben – épül egymásra, azt azonban hangsúlyoznunk kell, hogy a két szakasz: az alapozó és fejlesztő szakasz több vonatkozásban eltér egymástól.

Az alapozó szakasz (5–6. évfolyam) folytatja és továbbfejleszti az előző két szakaszban (1–2. és 3–4. osztályban) kialakult szóbeli és írásbeli képességeket: a beszédértést, a szóbeli önkifejezést, a szóbeli és az írásos szövegműfajok megértését, az írást, a sokirányú kreativitást. Továbbá a legkülönbözőbb irodalmi és nem irodalmi szövegek) feldolgozásával bevezeti a gyermekeket a magyar nyelv rendszerébe, amely elősegíti az anyanyelv használatának megértését. Megismerteti a magyar irodalom néhány összetettebb emberi kapcsolatokat megjelenítő, nagyobb lélegzetű klasszikus művével. Ezáltal építi tovább a gyermek társas nyelvhasználati, fogalmi gondolkodásbeli, érzelmi, ízlésbeli, erkölcsi képességeit és műveltségét.

A 7–8. évfolyam már a következő, középfokú iskolafokozat tanulmányait is tekintetbe veszi. A művelődési szokások és alapszerkezetek ebben az életszakaszban alakulnak ki. Mind a nyelvi, mind az irodalmi nevelés feladata a diákok érzelmi, szociális és intellektuális érésének támogatása. Erre a nyelvhasználati, a grammatikai, a jelentéstani témák és az irodalmi olvasmányok adnak módot.

Kerettantervünkben a magyar nyelv tantárgyhoz kötött ismeretek és képességek nem elszigeteltek. Elsősorban az irodalommal integráljuk, de más tantárgyakkal való koncentrációra is hangsúlyt helyezünk, illetve folyamatosan más kulcskompetenciákkal is kapcsolatot keresünk és tartunk.

A változatos munkaformákban (egyéni munka, páros munka, csoportmunka stb.) folyó feladatvégzéssel nemcsak az ismeretszerzés és anyanyelvi képességek fejlesztése a célunk, hanem az is, hogy a tanulók elsajátítsák a társas együttműködésben való részvételt.

KULCSKOMPETENCIÁK

Anyanyelvi kommunikáció

Az anyanyelvi kommunikáció magában foglalja a gondolatok, érzések és érzelmek kifejezését és értelmezését szóban és írásban egyaránt, valamint a helyes és kreatív nyelvhasználatot az élet minden területén: családon belül, iskolában, társadalmi érintkezések, szabadidős tevékenységek stb. során.

Az anyanyelvi kommunikáció az anyanyelv elsajátításának eredménye, amely kapcsolódik az egyén megismerő képességének fejlődéséhez. Az anyanyelvi kommunikáció feltétele a megfelelő szókincs, a funkcionális nyelvtan és az egyes nyelvi funkciók biztos ismerete. A szókincs intenzív fejlesztése minden műveltségi területen cél.

Kerettantervünkben a nyelvtani ismeretek elsajátítását konvencionális alapokra helyeztük, azaz a szemben álló nyelvészeti nézetek közül a konvencionálist helyeztük előtérbe, mivel úgy gondoljuk, az általános iskola alapozó és fejlesztő szakasza nem alkalmas szintér nyelvészeti viták lefolytatására. Ugyanakkor el akartuk kerülni azt, hogy a tanulók nyelvi dogmákban gondolkodjanak. A hipotézisek alkotását segítjük, ha rámutatunk arra, bizonyos kérdésekben a nyelvészek is ütköztetik álláspontjukat. Ezzel rámutatunk a nyelv állandó változására, valamint a nyelvészeti kutatások fontosságára.

A kompetenciák részben fedik egymást, egymásba fonódnak: az egyik területhez szükséges elemek támogatják a másik terület kompetenciáit. Ez fokozottan érvényes az anyanyelvi kommunikációra. A kezdeményezőképeség és vállalkozói, valamint a matematikai kompetencia magában foglalja az anyanyelvi kommunikáció képességét is. Például a tervekészítés feltételezi az információk megértését, az írásbeli szövegalkotást. Ugyanez vonatkozik a matematikai utasítások megértésére, a válaszok megfogalmazására. Az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség kompetenciája már nevében utal az anyanyelvi kompetenciával való szoros kapcsolatára: az esztétikai minőség tisztelete, mások véleményének elfogadása, az élmények és érzések kreatív kifejezése stb.

Idegen nyelvi kommunikáció

Az idegen nyelvi kommunikáció az anyanyelvi kommunikáció elemeivel jellemezhető. Feltételezi az adott idegen nyelv szókincsének, funkcionális nyelvtanának, a szóbeli interakciók főbb típusainak és a nyelvi stílusoknak ismeretét. Az anyanyelv szókincsének megfelelő mélységű birtoklása, nyelvtani szerkezetének és rendszerének ismerete nagymértékben megkönnyíti az idegen nyelvi kommunikáció képességének fejlesztését. Sokféle összevetésre is alkalmat ad a két kompetencia egyidejű fejlesztése, pl.: a kulturális sokféleség megismerése és tiszteletben tartása, a másság elfogadása stb.

Digitális kompetencia

Ez a kulcskompetencia felöleli az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát. A főbb számítógépes ismeretek – szövegszerkesztés, információkeresés- és kezelés, az internet által kínált lehetőségek és az elektronikus média útján történő kommunikáció (e-mail, hálózati eszközök) – birtoklása elengedhetetlen feltétel a munka világában való eligazodásban, az élethosszig tartó tanulás folyamatában. A digitális kompetencia a tanulás terén is új utakat nyit. A munka, a tanulás folyamatában viszont, mint az már többször hangsúlyoztuk, meghatározó szerepe van az anyanyelvi kommunikációnak.

Hatékony, önálló tanulás

A hatékony, önálló tanulás azt jelenti, hogy az egyén képes kitartóan tanulni, saját tanulását megszervezni egyénileg és csoportban egyaránt, ideértve az idővel és az információval való hatékony gazdálkodást. Ez egyrészt új ismeretek megszerzését, feldolgozását és beépülését, másrészt útmutatások keresését és alkalmazását jelenti.

A hatékony és önálló tanulás olyan képességek meglétét igényli, mint az írás, az olvasás, a szövegértés, az információs technológiák eszközeinek használata. A csoportos tanulás feltételezi a szóbeli kommunikáció képességét is a csoport tagjai között.

Szociális és állampolgári kompetencia

A személyes, értékközpontú, személyek és kultúrák közötti, szociális és állampolgári kompetenciák a harmonikus életvitel és közösségi beilleszkedés feltételei. A közjó iránti elkötelezettség és tevékenység lefedik a magatartás minden olyan formáját, amely révén az egyén hatékony és építő módon vehet részt a társadalomban. E kulcskompetencia alapja a különböző területeken folyó hatékony kommunikáció, a különböző nézőpontok megértésének és figyelembe vételének képessége, az empátia. Az állampolgári kompetencia képessé teszi az egyént arra, hogy aktívan vegyen részt a közügyekben.

FEJLESZTÉSI FELADATOK

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. A kulturált nyelvi magatartás kialakítása, a szituációhoz, a címzethez, a témához való rugalmas alkalmazkodással, a partnerekkel való együttműködés képességének fejlesztése, mely megköveteli a tanulótlól a másik ember beszédének gondolati, értelmi tartalmára való odafigyelést. A szóhasználat, a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása. A különféle beszédműfajok felfogása és alkalmazása, a konfliktus fölismerési és kezelési képességének fejlesztése, valamint az életkorban elvárható kritikus magatartásnak a kialakítása a manipulációs szándékokkal szemben. A szöveg jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása szóbeli szövegalkotásban, a szöveg megértésében, elemzésében. A kommunikáció lényegének és tényezőinek megértése. Az életkornak megfelelő tájékozottság a médiumok szerepéről az egyén és a társadalom életében, valamint a leggyakoribb tömegkommunikációs műfajok kifejezőmódjának megismerése. A beszédkészségnek és a szóbeli szövegek megértésének fejlesztésével önismeretre, önbecsülésre, az ezeken alapuló magabiztos fellépésre és mások személyiségének tiszteletére, véleményének megbecsülésére nevelés.

2. Olvasás, írott szövegek megértése

Az életkornak megfelelő tempójú, minél teljesebb megértést biztosító hangos és néma olvasás kifejlesztése. A nyelvi eszközök és a jelentés kapcsolatának megfigyelése, felfogása, a különféle tartalmú és rendeltetésű, a mindennapi életben és az iskolai tanulmányokban előforduló élőszóbeli és írott szövegek (magáncélú, hivatalos, publicisztikai, tudományos és szépirodalmi) szerkezetének, jelentésrétegeinek fokozódó önállóságú felfogása, befogadása és kritikája.

Feladatok a szövegáttekintésre, a lényeg kiemelésére, adatkeresésre, kérdésekre adandó válaszként részletek kiemelésére, ok-okozati összefüggés fölismerésére, a szöveg tömörítésére, vázlatírásra, jegyzetelésre. A kreativitás fejlesztése válogató olvasással, előremondással (jóslással), megbeszéléssel, átalakítással, kiegészítéssel. A leírás különféle kifejezőeszközeinek megfigyelése nem irodalmi művekben.

A gyakoribb tömegkommunikációs műfajok elemzése, jelentésének kibontása, hatáskeltő eszközeinek fölismerése, megnevezése, értékelése tanári segítséggel. A tájékoztató és a véleményt közlő műfajok elkülönítése: hír, tudósítás, cikk, kommentár; riport, interjú.

Az aktív és passzív szókincs folyamatos gazdagítása, az alapvető helyesírási szabályok készségszintű alkalmazása.

3. Írás, szövegalkotás

Az írástechnika továbbfejlesztése másolással, tollbamondással, emlékezet utáni írással. A tanulási igényeknek megfelelő, rendezett írásmód, az anyanyelvi normákat követő helyesírás begyakorlása. A korábban tanult helyesírási ismeretek alkalmazása fogalmazásokban.

A szöveg jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása írásbeli szövegalkotásban. Szövegalkotási feladatok írásban: elbeszélés adott téma, szempont alapján és terjedelemben (pl. tetőpontos, időrendi szerkezetben); leírás készítése megfigyelt tárgyakról, jelenségekről azonosságok, különbségek összevetésével, lényeges és lényegtelen vonások elkülönítésével; jellemzés készítése csoportmunkával és önállóan családtagokról, ismerősökről. A szemléletesség nyelvi eszközeinek alkalmazása.

Tapasztalatszerzés a mindennapi élet alapvető hivatalos műfajainak (kérdőív, nyugta, kérvény, önéletrajz) megfogalmazásában. Ismertetés, könyvajánlás, kritika írása irodalmi művekről különféle idézési módok alkalmazásával, (pl.: egyenes és függő idézet, teljes mondat, kulcsszó stb.) idézésével.

4. A tanulási képesség fejlesztése

Az alpműveltség elsajátításához szükséges információk megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái (szövegáttekintés, lényegkiemelés, adatkeresés, kérdésekre adandó válaszként részletek kiemelése, ok-okozati összefüggés fölismerése, szövegtömörítés, vázlatírás, jegyzetelés), ezek megismerése és használatuk gyakorlása. A verbális és vizuális információ együttes kezelésében való jártasság kialakítása.

A könyvtári munka megismertetése. Tapasztalatszerzés a segédkönyvek, a szak- és ismeretterjesztő irodalom használatában, ismeretek az anyaggyűjtés és -rendezés módszeréről, a forrásfeldolgozás és az idézés etikai és formai követelményeiről. Segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata ismeretlen kifejezések magyarázatára, személyekhez, témákhoz kapcsolódó adatok gyűjtése a tanult anyag bővítésére. Források azonosítása (szerző, cím, kiadó, a kiadás helye, éve), rövid följegyzés készítése a felhasznált könyvekről.

A modern technológián alapuló információhordozók megismerése. Érvek, bizonyító erejű példák gyűjtése az interneten, rendszerezésük vázlat és jegyzet készítésével különféle, más tantárgyakat is integráló témákból.

Különböző tanulási stratégiák és módszerek megismerése. Egyéni tanulási stratégiák és technikák megválasztásának szempontjai. Az ismét-lés szerepe a tanulási folyamatban.

5. Ismeretek az anyanyelvről

A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek megszilárdítása a felismerés és megnevezés, majd a fogalmi meghatározás szintjén. A nyelv rendszerére vonatkozó tudás önálló, biztonságos alkalmazásának fejlesztése mind az írásbeli, mind a szóbeli megnyilatkozásokban. Önkontroll és szövegjavítás fokozatos önállósággal. Egynyelvű szótárak, diákoknak szánt kézikönyvek használata.

Az egyéni nyelvhasználat továbbfejlesztése az irodalmi művek jobb megértése, valamint az idegen nyelvek tanulásának könnyebbé tétele végett. A nyelvszemlélet gazdagítása a magyar nyelv sajátosságainak, szépségeinek fölismerésével, tudatosság és felelősségérzet a nyelvhasználatban. A nyelvi kultúra fejlesztése, amely megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, önbecsülésük fejlesztéséhez. Nyelvhelyességi kérdésekben való tudatos döntés és a helyesírási biztonság továbbfejlesztése.

6. Ismeretek az irodalomról

A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése, megértése, összevetése különféle köznyelvi, nem

irodalmi formákkal. Irodalmi művek feldolgozásakor annak átélése, hogy a nyelvi kifejezőmód szoros kapcsolatban áll a mű jelentésével, hatásával, esztétikai karakterével.

A tanulók aktuális életproblémáival, érdeklődésével rokon kérdéseket tárgyaló művek közös értelmezése, megvitatása. Az olvasott művekben megjelenített érzelmekhez, emberi kapcsolatokhoz fűződő véleményalkotás és véleménynyilvánítás elősegítése.

7. Az ítézőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Tájékozottság a magyar nyelv életére vonatkozó alapvető nyelvtörténeti tényekről, a magyar nyelv jellemző sajátosságairól (nyelvtípusáról). A tanulók érzelmeinek és élettapasztalatainak gazdagítása, erkölcsi és esztétikai véleménycserére, vitára, ítéletalkotásra való ösztönzés. A történeti érzék fejlesztése különböző korokban született szövegek összehasonlítása révén, a nyelvi kifejezés formáinak történetisége.

MAGYAR IRODALOM

CÉLOK ÉS FELADATOK

Az 5-8. évfolyamokon a *Magyar nyelv és irodalom* műveltségi területet minden évfolyamon két tárgyra bontottuk: *Magyar nyelvre* és *Magyar irodalomra*. Ez a konvencionális elkülönítés ugyanakkor teljes mértékben elfogadja azt a nézetet, hogy az anyanyelvi és irodalmi nevelés egységet alkotva szolgálja az anyanyelvi kompetencia fejlesztését.

Az irodalmi nevelés megérteni, beszélni, írni, gondolkodni tanít, ezzel valamennyi tantárgy tanulását segíti. Ugyanakkor az anyanyelvi kompetencia valamennyi műveltségi terület feladata.

Az irodalmi nevelés alapvető célja és feladata a jövőbeni tanulmányokhoz szükséges és a felnőtt életben használandó olvasni és írni tudás (szövegértés, szövegalkotás) gondozása és továbbfejlesztése. Ebből következik, hogy az irodalom meghatározza a tanulás egész folyamatát, és alapvető szerepe van a kulcskompetenciák kialakításában és fejlesztésében.

Az anyanyelv ismerete a társadalmi kommunikáció alapja. Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata ebből következően az anyanyelvi kompetencia fejlesztése oly módon, hogy a szóbeli és írásbeli kommunikáció képességét a tanulók életkoruknak és a konkrét pedagógiai célnak megfelelő szinten birtokolják.

Minden nevelő számára cél, egyszersmind feladat is a tanulás tanítása. Olyan fiatalokat kell oktatni és nevelni, akik sikeres tanulási stratégiákkal rendelkeznek, és képesek kreatívan és kritikusan felhasználni az információs társadalom technológiai adta lehetőségeket és eszközöket. Ezáltal lehetővé válik számukra az élethosszig tartó tanulás képességének elsajátítása. Kerettantervünkben hangsúlyos szerepet kap a tanulóközpontú tanulószervezés. A változatos tevékenységformákban folyó feladatvégzéssel az ismeretszerzésen és a képességek fejlesztésén kívül az is a célunk, hogy a tanulók elsajátítsák a társas együttműködésben való részvételt. Ezáltal fejlődik konstruktív magatartásuk, szociális kompetenciájuk is.

Az irodalmi nevelés fontos feladata az olvasási kedv felkeltése, az irodalomnak mint művészetnek, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának megszerettetése, közlésformáinak, kifejezési módjainak a megismertetése. Az irodalmi művek olvasása és értelmezésének elsajátítása, gyakorlása képessé teszi a tanulókat az esztétikai, morális és kulturális értékek befogadására. Fejleszti a kritikai érzéküket, empátiájukat; segíti őket abban, hogy megértsék az emberi, társadalmi problémákat, tudatosabbá váljon az önmagukhoz és a környezetükhöz való viszonyuk.

Kerettantervünkben kitágul az irodalom tananyag fogalma is, megjelenik a regionális kultúra, a tánc és a dráma.

Az irodalmi nevelés az 5–8. évfolyamon egységes kerettantervi anyagban épül egymásra. Ugyanakkor az alapozó szakasz és a fejlesztő szakasz több vonatkozásban is eltér egymástól. Az 5–6. évfolyam folytatja és továbbfejleszti az első szakaszban (1–4. osztály) kialakult szóbeli és írás-

beli képességeket: a beszédértést, a szóbeli önkifejezést, a szóbeli és az írásos szövegműfajok megértését, az írást, a sokirányú kreativitást. Az alapozó szakasz első évfolyamán a tanulónak és a tanárnak a kezdő szakaszból való átmenet nehézségeivel is számolnia kell. Az 5–6. évfolyamon irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozásával bevezeti a gyermekeket az anyanyelv életének, a magyar nyelv használatának megértését elősegítő rendszerébe olyan módon, hogy megismerteti a magyar irodalom néhány összetettebb emberi kapcsolatokat is megjelenítő, nagyobb lélegzetű klasszikus művével. Ezáltal építi tovább a gyermek társas nyelvhasználati, fogalmi, gondolkodásbeli, érzelmi, ízlésbeli és erkölcsi műveltségét.

A 7–8. évfolyam már a következő iskolafokozat tanulmányaira készít elő. A művelődési szokások és alapszerkezetek ebben az életszakaszban alakulnak ki. Mind a nyelvi, mind az irodalmi nevelés feladata a diákok érzelmi, szociális és intellektuális érésének támogatása. Erre az irodalmi olvasmányok is módot adnak.

A magyar irodalom tantárgyhoz kötött ismeretek és képességek nem elszigetelten jelennek meg kerettantervünkben. Legszorosabban a magyar nyelv oktatásához kapcsolódunk, de folyamatosan kiemeljük a más tantárgyakkal való koncentráció lehetőségét is.

KULCSKOMPETENCIÁK

Anyanyelvi kommunikáció

Az anyanyelvi kommunikáció magában foglalja a gondolatok, érzések és érzelmek kifejezését és értelmezését szóban és írásban egyaránt, valamint a helyes és kreatív nyelvhasználatot az élet minden területén: családon belül, iskolában, társadalmi érintkezések, szabadidős tevékenységek stb. során.

A szókincs, a funkcionális nyelvtan és az egyes nyelvi funkciók biztos ismerete az anyanyelvi kommunikáció feltétele. Ez az ismeretanyag felöleli a szóbeli kapcsolattartás fő típusait, az irodalmi és nem irodalmi szövegek egész sorát.

Az anyanyelvi kompetencia feltételezi, hogy a tanuló rendelkezik azzal a képességgel, hogy szóban és írásban kommunikálni tud a legkülönbözőbb helyzetekben. A kommunikációs folyamatot figyelemmel kíséri, és a célnak és a helyzetnek megfelelően alakítani tudja. Képes érveit a helyzetnek megfelelően kifejezni, meggyőzően tolmácsolni.

Folyamatos feladat a szókincs gyarapítása, a szavak jelentésének megismerése, hisz az anyanyelvi kommunikáció egyik feltétele a megfelelő szókincs ismerete. Rendelkeznie kell a tanulónak azzal a képességgel is, hogy figyeljen a címzetre és a kommunikációs helyzetre.

A pozitív attitűd magában foglalja a kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvést, az esztétikai minőség tiszteletét, mások megismerésének az igényét.

A tanuló a társaival együttműködő, kooperatív tevékenységformákban olyan képességekre is szert tesz, amelyeket majd a munkája során is hasznosíthat.

A kompetenciák egymásba fonódnak, az egyik kompetenciaterülethez szükséges elemek támogatják a másik terület kompetenciáit. Ez különösen érvényes az anyanyelvi kommunikációra. A kezdeményezőképeség és vállalkozói, valamint a matematikai kompetencia magában foglalja az anyanyelvi kommunikáció képességét is.

Az idegen nyelvi kommunikáció

Az idegen nyelvi kommunikáció az anyanyelvi kompetenciák tudatos és magas szintű birtoklása nélkül nem valósulhat meg. Más népek irodalmának, művészetének megismerésén keresztül alakul ki a képesség az eltérő kultúrák megismerésére, a kultúrák közötti különbség megértésére. A pozitív attitűd magában foglalja a kulturális sokféleség tiszteletben tartását, a nyelvek és kultúrák iránti érdeklődést és kíváncsiságot.

Digitális kompetencia

A digitális kompetencia a tanulás terén is új utakat nyit, felöleli az információs társadalom technológiáinak magabiztos és kritikus használatát a tanulás, a képzés, a munka, a kommunikáció és

a szabadidő terén. A szövegszerkesztés, az információkeresés- és kezelés, az internet által kínált lehetőségek és az információs társadalom technológiai útján történő kommunikáció (e-mail, hálózati eszközök) mind feltételezik az anyanyelvi kommunikáció magas szintjét. A digitális és hagyományos források révén elért információk szűrése, kritikus felhasználása elképzelhetetlen az aktív és felelősségteljes attitűd kialakítása nélkül. Ennek érdekében a tevékenységformáknak be kell mutatni a digitális eszközök helyes használatát, a jó és rossz gyakorlatok megkülönböztetését.

A hatékony, önálló tanulás

A helyes tanulási stratégiák elsajátítása teszi alkalmassá a tanulót az élethosszig tartó tanulásra, az önálló orientációra és ismeretszerzésre. Ennek érdekében szükséges a folyamatos, egymásra épülő tevékenység típusok bevonása a tanítási és tanulási folyamatba. Az irodalom terén is nagy hangsúlyt kap a differenciált egyéni vagy kooperatív munka.

A hatékony, önálló tanulás módszereinek kialakítása érdekében szükséges a motiváció fenntartása, az új ismeretek szintetizálásának képessége, az idővel és az információval való hatékony gazdálkodás. Ugyancsak fontos a tanulók ösztönzése a különféle források megismerésére, kritikus felhasználására.

Szociális és állampolgári kompetencia

E kulcskompetencia alapja a hatékony kommunikáció, a különböző nézőpontok megértésének és figyelembe vételének képessége, a környezet problémái iránti érzékenység.

A sikeres kommunikációs kapcsolatok és a társadalmi részvétel érdekében elengedhetetlen a normaadat, a viselkedési és magatartási szabályok megértése. Ennek érdekében olyan légkörben kell folytatni a pedagógiai tevékenységet, hogy a tanulók elsajátíthassák a konstruktív kritika és a konfliktuskezelés gyakorlatát.

A pozitív attitűd magában foglalja az irodalmi tanulmányok során elsajátítható humanista értékeket, az emberi, társadalmi problémák iránt érzékenységet és együttérzést.

FEJLESZTÉSI FELADATOK

1. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása

Az artikulált nyelvi magatartás kialakítása és a társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése.

A szóhasználat, a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolásának fejlesztése az adott kommunikációs célnak és helyzetnek megfelelően. A szöveg jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szóbeli szövegalkotásban, a szöveg megértésében és elemzésében. A kommunikáció lényegének és tényezőinek megértése, az író, a mű és az olvasó viszonyának mint sajátos kommunikációnak felfogása.

Gyakorlatok végzése a beszédkultúra fejlesztésére: együttműködés a társakkal beszélgetésben, vitában, feladatmegoldásban. Saját álláspont előadása, megvédése a témának, a kommunikációs helyzetnek megfelelő kifejezőmóddal. Önismeretre, önbecsülésre, az ezeken alapuló magabiztos fellépésre és mások személyiségének tiszteletére, véleményének megbecsülésére nevelés.

A memoriterek szöveghű, értő és megértető tolmácsolása.

2. Olvasás, írott szöveg megértése

Az életkornak megfelelő tempójú, minél teljesebb megértést biztosító hangos és néma olvasás fejlesztése mind az alapozó, mind a fejlesztő szakaszban.

A különféle tartalmú és rendeltetésű, a mindennapi életben és az iskolai tanulmányokban előforduló élőszóbeli és írott szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek egyre önállóbb értelmezése, a szövegekben megformált értékek felfogása, elfogadása, kritikája. Feladatok a szöveg tagolására, a lényeg kiemelésére, a szöveg tömörítésére.

Az aktív és passzív szókincs folyamatos gazdagítása.

A szó szerinti és az átvitt jelentés megkülönböztetése szépirodalmi és más olvasmányokban. A művészi szövegek metaforikus jelentéseinek megértése a korosztály szintjének megfelelő szinten.

3. Írás, szövegalkotás

A köznyelvi normához alkalmazkodó szabatos kifejezőmód kialakítása, a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus bátorítása.

A szöveg jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása írásbeli szövegalkotásban, a szöveg megértésében, elemzésében. Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismerése, a kreatív írás, az önkifejezés, az egyéni stílus fejlesztése.

Az életkornak megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, rendezett, esztétikus íráskép kialakítása. Az anyanyelvi normákat követő helyesírás.

Önálló véleménynyilvánítás mindennapi helyzetekről, olvasmányélményekről.

Epikus részletek dramatizálása, illetve drámai jelenetek tartalom- és stílushű visszaadása epikus formában.

Önálló problémafelvetés, források kiválasztása, többféle forrásból gyűjtött anyag válogatása, feldolgozása.

4. A tanulási képesség fejlesztése

A különböző információhordozók ismerete, a verbális és vizuális információk felhasználása. A könyvtári munka megismerése. Tapasztalatszerzés a segédkönyvek, a szak- és ismeretterjesztő irodalom használatában, ismeretek az anyaggyűjtés és -rendezés módszeréről. Tantárgyi gyűjtőmunka, az adatok elrendezése, a gyűjtött anyag felhasználása pl. szóbeli és írásbeli beszámolóban. Hivatkozás a forrásra az idézés megfelelő módjával. A források azonosítása. A modern technológián alapuló információhordozók megismerése. Az információk minőségének felismerése, értékelése, kritikája.

Az alpműveltség elsajátításához szükséges információk megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikáinak (lényegkiemelés, tömörítés, vázlatírás, szöveg-kiegészítés stb.) megismerése és gyakorlása.

Egy téma önálló vagy csoportos feldolgozása: problémafelvetés, forrásválasztás és feldolgozás segítséggel. Beszámoló készítése szóban vagy írásban, hivatkozás a forrásra az idézés megfelelő módjával.

Különböző tanulási stratégiák és módszerek megismerése. Egyéni tanulási stratégiák és technikák megválasztásának szempontjai.

5. Ismeretek az anyanyelvről

Az egyéni nyelvhasználat továbbfejlesztése az irodalmi művek jobb megértése, valamint az idegen nyelvek tanulásának könnyebbé tétele végett. A nyelvi kultúra fejlesztése, amely megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, önbecsülésük fejlesztéséhez.

A tudatos nyelvszemlélet fokozatos kialakítása, nyelvhelyességi kérdésekben való tudatos döntés és a helyesírási biztonság továbbfejlesztése. Az egyéni nyelvhasználat igényesebbé, változatosabbá és kifejezőbbé tétele.

6. Ismeretek az irodalomról

A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése, megértése, összevetése különféle köznyelvi, nem irodalmi formákkal. Irodalmi művek feldolgozásakor annak átélése, hogy a nyelvi kifejezőmód szoros kapcsolatban áll a mű jelentésével, hatásával, esztétikai karakterével.

Az alsó tagozatban elsajátított ismeretekre építve a műalkotások megértéséhez szükséges elemi ismeretek megszerzése.

A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése, megértésének megalapozása és fejlesztése.

A tanulók életproblémáival, érdeklődésével rokon kérdéseket tárgyaló művek közös értelmezése, megvitatása. Az irodalmi művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, problémák iránti érzékenység.

A magyar és az európai, valamint a világirodalom egy-egy kiemelkedő korszakának, néhány alkotójának és művének befogadása és értelmezése.

A különböző műfajok tartalmi és formai sajátosságainak megismerése.

Azonos témák más-más műfajú megjelenítése. Azonos motívumok megfigyelése és összevetése különböző művészeti ágakban.

Az irodalmi művek jobb megértése és a kommunikációs képességek fejlesztése drámajátékkal, dramatizálással és színdarabok előadásával.

7. Az ítélőképesség, az erkölcsi, esztétikai és történeti érzék fejlesztése

Önálló gondolkodás, az önkifejezés kulturáltsága, a kulturális másság felismerése, megértése, és erre épülő tisztelete.

A műalkotások aktív befogadása, igény és fogékonyság a műélvezetre. A mű fikatív létmódjának megértése, valós és fikatív viszonya.

A tanulók érzelmeinek és élettapasztalatainak gazdagítása, erkölcsi ítéletalkotásra való ösztönzése. A művekkel kapcsolatos érzelmek, gondolatok megfogalmazása, a személyes élmény és a vélemény megjelenítése beszélgetésekben, vitákban. A jó és a rossz, az igazság és az igazságosság megkülönböztetése. Az erkölcsi választások indoklása, beszélgetés érzelmekről: szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála stb.

A humor kiemelt szerepének érzékelése az irodalomban és a mindennapokban.

Érzelmek, gondolatok megjelenítésének megfigyelése irodalmi művekben, a tapasztalatok megbeszélése, a vélemények összehasonlítása különféle műfajú olvasmányélményekkel kapcsolatban.

ANGOL, NÉMET

ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS FELADATOK

Az élő idegen nyelv műveltségi terület céljai és tartalma összhangban vannak az alaptanterv többi műveltségi területének céljaival és tartalmával, valamint az Európa Tanács ajánlásaival:

„Európa népei sok, egymástól különböző nemzetből, közösségből, kultúrából és nyelvi csoportból egy egységes uniót alakítanak ki. Ez az unió a gondolatok és hagyományok egyenlő alapon történő cseréjére épül, és azon alapul, hogy a különböző történelmi múlttal, ám közös jövővel rendelkező népek kölcsönösen elfogadják egymást. Ezért még soha nem volt ennyire fontos az, hogy polgárai rendelkezzenek azokkal a képességekkel, melyek szomszédaik megértéséhez és az azokkal való kommunikációhoz szükségesek. Tehát el kell sajátítanunk az egymással való eredményes kommunikációhoz és egymás megértéséhez szükséges készségeket. Más nyelvek ismerete arra ösztönzi az embert, hogy nyitottabb legyen mások, illetve mások kultúrája és szemlélete felé.

A gazdasági, társadalmi és környezeti megújulás 2000. márciusában elindított lisszaboni stratégiájának keretében az Unió az évtized végére a világ legversenyképesebb tudásalapú gazdasága kíván lenni. Ennek eléréséhez kulcsfontosságú egy tudásalapú társadalom építése. A nyelvtanulás ehhez a célhoz azáltal járul hozzá, hogy fejleszti a kognitív készségeket és megerősíti

a nyelvtanuló anyanyelvi készségeit, ezen belül az írás- és olvasási készséget. Az állampolgárok nyelvi készségeinek fejlődése sok más, európai szintű politika számára is hasznos lehet. Röviden szólva, *más nyelvek megértésének és kommunikációban való használatának a képessége minden európai polgár számára alapvető készség.*

Az Európai Parlament 2001. december 13-i határozata a nyelvtanulást és nyelvi sokszínűséget támogató intézkedésekre szólított fel. 2002. február 14-én az Oktatási Miniszterek Tanácsa felkérte a tagállamokat arra, hogy tegyenek konkrét lépéseket a nyelvi sokszínűség és a nyelvtanulás elősegítése érdekében, és kérte az Európai Bizottságot, hogy dolgozzon ki javaslatokat ezeken a területeken. Az akcióterv elkészítése során az Európai Bizottság széleskörű nyilvános konzultációt folytatott, majd ezt a civil társadalom képviselőinek konferenciája zárta, melyre 2003. április 10-én került sor Brüsszelben. A konferencián a válaszadók elfogadták a Bizottság jelenlegi helyzetről szóló elemzésének legfontosabb üzenetét és jövőre vonatkozó javaslatait. Egyetértés volt például abban, hogy kívánatos lenne az élethosszig tartó tanulás jegyében, a kisgyermekkoról kezdve minden európai polgár számára lehetővé tenni, hogy élvezhesse a soknyelvűség előnyeit. Széles körű támogatást nyert az, hogy emelni kell a nyelvtanítás színvonalát, mivel *a nyelvi kompetencia azok közé az alapvető készségek közé tartozik, melyekre mindenkinek szüksége van a képzésben, a foglalkoztatásban, a kultúrák találkozása során és az önmegvalósításhoz.* Azok, akik gyermekkorban kezdik a nyelvtanulást, jobban tudatában lesznek saját kulturális értékeiknek, saját kultúrájuk hatásainak, nagyobb megbecsülést mutatnak más kultúrák iránt, nyitottabbak és érdeklődőbbek lesznek mások iránt.

A tagállamok egyetértettek abban, hogy *a hangsúly a hatékony kommunikáció képességére, azaz az aktív készségekre, és ne a passzív tudásra helyeződjön.* A cél nem az anyanyelvi szint elérése, hanem a megfelelő szintű olvasási, szövegértési, írás- és beszéd-készség elsajátítása.

Az Európai Bizottság úgy gondolja, hogy az európai szintű akcióknak a következő kulcsterületekre kell irányulniuk: a nyelvek befogadó jellegű szemléletének támogatása, nyelvbarát közösségek kialakítása, a nyelvtanulási kínálat és a nyelvtanulási lehetőségek igénybevételeének a javítása.”

Az ötödik évfolyam megkezdésekor már minden diák (legalább) egy éve tanulja az idegen nyelvet. Megértik a tanár kéréseit, óravezetését, ismerősek az órai tevékenységek és az azzal kapcsolatos kifejezések, motiváltak és bíznak magukban.

A négy tanév céljai között első helyen áll a motiváció fenntartása, a gyerekek sikerélményhez juttatása pl. életszerű szituációkkal, érdekes – eleinte könnyített, néhány mondatos, majd eredeti – olvasmányokkal, ritmikus mondókákkal (ún. *chant*okkal), az életkori sajátosságaiknak megfelelő dalokkal. Elengedhetetlen a hallás utáni értés fejlesztéséhez, hogy megfelelő mennyiségű autentikus hanganyag álljon rendelkezésre. Igyekezzünk minél több reáliát felhasználni a tananyagban (pl. zeneszámok, újságok, jegyek, csomagolások stb.)!

Fontos szerephez jut a humor, mind a szövegekben, mind az illusztrációkban, mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy a tanulók sokkal szívesebben, ezért könnyebben is tanulnak humorral átszótt tananyagot.

Továbbra is a receptív készségek (hallott és olvasott szöveg értése) fejlesztése áll a középpontban, de az évek előrehaladtával egyre nagyobb hangsúlyt kap a beszéd-készség. Lényeges nevelési cél a diákok olvasási igényének kialakítása és fejlesztése érdekes, könnyített vagy eredeti, illusztrált szövegek olvastatásával. A 7. évfolyamtól kezdődően fordítsunk több időt az íráskészség fejlesztésére is, hiszen a tanulók nagy részének még az anyanyelvén is gondot okoz egy rövid, összefüggő szöveg megalkotása.

A 10–14 éves korosztály nyelvelsajátítása során jobban támaszkodik memóriájára, mint a célnyelv szabályrendszerére, de egyre inkább képes szabályszerűségeket észrevenni a nyelvben. A szabályok ismerete ugyanakkor csak kis mértékben segíti nyelvi fejlődésüket. A nyelvhasználatban a folyékonyság (*fluency*) az erősségük a nyelvhelyességgel szemben, de emellett szükség van a legfontosabb struktúrák automatizálására is.

A négy év során a diákoknak el kell jutniuk a célnyelv olyan szintű használatához, ami lehetővé teszi számukra az osztályterem falain kívüli idegen nyelvi hatások (filmek, zene, tévéműsorok, újságok) hasznosítását és az irányított önálló haladást.

A nyolcadik osztály végére nyelvtudásuk eléri azt a mérhető szintet, amellyel képesek ismert témakörökben idegen nyelvű információt megérteni és adni, interakciókban sikerrel részt venni, amely cél megegyezik az A1-es szint elérésével (részletesen ld. később).

KIEMELT FEJLESZTÉSI FELADATOK ÉS KULCSKOMPETENCIÁK

A fejlesztési feladatok szerkezete

A fejlesztési feladatok minden nyelvelsajátítási szinten a következő egységekből állnak:

- beszédértés (*listening*)
- beszédalkétség (*speaking*)
- olvasásértés (*reading*)
- írás (*writing*)

Fejlesztési feladatok

Az élő idegen nyelv tanításának és tanulásának alapvető célja a használható nyelvtudás megszerzése (= *kommunikatív nyelvi kompetenciák kialakítása*). Ez az adott szituációnak megfelelő nyelvhasználati képességet jelenti, amelyek mérése és értékelése a négy nyelvi alapkészségen (hallás, beszéd, olvasás és írás) keresztül történhet.

A kommunikatív nyelvi kompetencia fejlesztése a következőket jelenti:

1. A kötelező oktatás végére a tanulók képesek lesznek egy vagy két idegen nyelvet személyes, oktatási, közéleti és szakmai kontextusban megfelelően használni.
2. A nyelvtanulás során a tanulóknak kialakul a nyelvtanulás, a tanult nyelv, az azt beszélő emberek és kultúrájuk, valamint általában más nyelvek és kultúrák megismerése iránti kedvező attitűd és motiváció.
3. Nyelvtudásukat egész életükben képesek lesznek önállóan fenntartani, fejleszteni, emellett újabb idegen nyelveket hatékonyan és sikeresen elsajátítani.

Az alaptanterv a közoktatás kétéves szakaszaira (6., 8., 10. és 12. évfolyamok végére) minden diák számára a minimális szintet határozza meg, amelyet a négy alapkészség területén kell teljesíteni. Ezek a szintek összhangban vannak az európai hatfokú skálán meghatározott szintekkel.

Az alaptantervi követelmények az általános iskola végére minden diák számára legalább egy élő idegen nyelvből az A1-es szint elérését tűzik ki célul.

Ezen belül a nyelvtanulás az első öt évfolyamon elsősorban játékos ismerkedést jelent az idegen nyelvvel, de az a cél, hogy a tanulók a 6. osztály végére érjék el az A1-szintet, amely az európai minimumszint fele (részletesebben ld. a 6. évfolyam továbbhaladási feltételeinél).

Az európai minimumszint: A1

Ezen a szinten a diák megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni, és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni személyes jellegű kérdéseket (pl.: hogy hol lakik) ismerős emberekre és dolgokra vonatkozóan. Képes egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan, világosan beszél és segítőkész.

Beszédértés

- Megérti az ismerős szavakat, fordulatokat, amelyek személyére, családjára, közvetlen környezetére vonatkoznak.

Beszédkésztség

Képes egyszerű beszélgetésben részt venni, amennyiben a partner lassan, jól artikulálva beszél.

Képes feltenni és megválaszolni egyszerű kérdéseket ismerős témára és helyzetre vonatkozóan.

Lakóhelyét, ismerőseit képes egyszerű fordulatokkal leírni.

Olvasásértés

- Megérti az ismerős szavakat, egyszerű mondatokat feliratokon, reklámokban, katalógusokban.

Írás

- Képes egyszerű nyomtatványt kitölteni, rövid üdvözetet megírni.

Minimum, ill. optimum szókészlet az A1 eléréséhez, teljesítéséhez az 5 – 8. évfolyamon évente minimálisan 300 szó, optimálisan 400 szó. (Részletezve ld. az egyes témaköröknél.)

A 9–12. évfolyamra többféle követelményt fogalmaznak meg aszerint, hogy a nyelvtanuló az adott nyelvből milyen szintre szeretne eljutni a kötelező iskolázás végére, nyelvtanulása mennyire intenzív, illetve milyen szintű érettségi vizsgát kíván tenni. Ha a 12. évfolyam végére a diák a B1-es szintet kívánja elérni, a 10. évfolyam végére az A2-es szintet kell elérnie [(a) tanterv]. Ha a 12. évfolyam végére a cél a B2-es szint, a 10. évfolyam végére a B1-es szint teljesítése a kívánatos [(b) tanterv], ami a 8. évfolyam végére az A2-es szint elérését jelenti. Azokban az iskolákban, ahol az Európai Bizottság ajánlásai megvalósulnak („... ha a pedagógus megfelelő képzettséggel rendelkezik ahhoz, hogy kicsi gyerekeknek nyelvet tanítson, ha az osztálylétszám elég alacsony ahhoz, hogy a nyelvtanulás eredményes lehessen, ha megfelelő tananyag áll rendelkezésre, és ha a tanterv elegendő óraszámot biztosít a nyelvtanuláshoz...”), ez reális célkitűzés lehet.

Az európai alapszint: A2

Ezen a szinten a diák megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és begyakorolt nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információt cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Tud egyszerű nyelvi eszközöket használva beszélni saját háttéréről, szűkebb környezetéről és a közvetlen szükségleteivel kapcsolatos dolgokról.

Beszédértés

- Megérti a leggyakoribb fordulatokat és szókinccset, ha számára ismert, közvetlen dologról van szó.
- Megérti a rövid, világos és egyszerű üzenetek, bejelentések, egyéb gyakori szövegek lényegét.

Beszédkésztség

- Részt vesz egyszerű, begyakorolt, hétköznapi témáról szóló beszélgetésben, amely közvetlen információcserét igényel ismert tevékenységgel kapcsolatban.
- Megérteti magát a társasági beszélgetésben.
- Röviden le tudja írni például a családját, lakóhelyét, tanulmányait.

Olvasásértés

- Megérti rövid, egyszerű szövegek, köztük történetek lényegét. A kért információt ki tudja keresni.

Írás

- Rövid feljegyzéseket, üzeneteket, magánlevelet tud írni.

Képességfejlesztés az A2-es szinthez*Beszédképesség*

- Képes egyszerű kifejezésekkel személyek, életkörülmények, napi tevékenységek leírására, tetszés, nem tetszés kifejezésére; mondatokat alapfokon fűz össze.
- Kommunikálni tud munkával és szabadidővel kapcsolatos rutinhelyzetekben, amelyekben egyszerű és direkt információcsere szükséges.
- Rövid párbeszédet tud folytatni.

Beszédértési készség

- Megérti a világos és lassú tempójú beszélgetés témáját.

Íráskészség

- Egyszerű formában, alapvető kötőszavakat használva, mindennapi életével kapcsolatos információt tartalmazó szöveget tud alkotni.
- Rövid, egyszerű levélformulákat tud írni ügyei elintézésére, valamint köszönő és bocsánatkérő baráti leveleket meg tud fogalmazni.

Olvasásértési készség

- Megérti a hétköznapi témájú, gyakran előforduló szavakat tartalmazó szövegtípusokat.

Szókinccs

- Alapvető szókinccse segítségével megbirkózik a mindennapi, kiszámítható helyzetekkel. A szavakat még keresi, és mondanivalóját szókinccse szerint igazítja.

Nyelvtan

- Az egyszerű szerkezeteket helyesen használja, de még gyakoriak az alapvető hibák. Mondanivalója világos és érthető.

Kultúra

- A célnyelvi kultúrát a sajátjához tudja viszonyítani.
- Kulturálisan érzékeny, és különböző stratégiák segítségével kapcsolatot tud fenntartani más kultúrákból származó emberekkel.

Tanulási készségek

- Tudatosulnak benne a különböző tanulási technikák és stratégiák.

KULCSKOMPETENCIÁK MEGJELENÉSE

A Nemzeti Alaptanterv kiemelt fejlesztési feladatai a kulcskompetenciákra épülnek, amelyek összekötik a műveltségterületek bevezetőit és fejlesztési feladatait.

Az idegen nyelvi kommunikáció az anyanyelvi kommunikáció elemeivel jellemezhető: fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), a társadalmi és kulturális

tevékenységek megfelelő keretein belül – oktatás és képzés, munka, családi élet és szabadidős tevékenységek –, az egyén szükségleteinek megfelelően. Az idegen nyelvi kommunikáció olyan képességeket is igényel, mint például a közvetítés, más kultúrák megértése (vö. *szociális és állampolgári kompetencia*). Az ehhez szükséges képességek felölelik a szóbeli üzenetek megértését, beszélgetések kezdeményezését, folytatását és lezárását), valamint a szövegolvasást, -értést és -alkotást az egyéni igényeknek megfelelően. Továbbá az egyénnek képesnek kell lennie a segédeszközök megfelelő használatára (vö. *digitális kompetencia*) és az egész életen át tartó tanulás részeként a nyelv nem formális keretekben történő elsajátítására is (vö. *hatékony, önálló tanulás kompetenciája*).

Ha a tanulói tevékenységekből indulunk ki, fontos szerephez jut az *esztétikai-művészeti tudatosság és (főként) kifejezőkészség-kompetencia*, pl. projektmunka, daltanulás, szerepjátás során.

Fontos feladat a harmonikus kapcsolat elősegítése a természeti és a társadalmi környezettel (vö. *alapvető kompetenciák a természettudományok és azok alkalmazása terén*).

A sikeres nyelvtanításban és -tanulásban tehát minden kulcskompetenciának meg kell jelennie, ahogyan a különböző élethelyzetekben is szükségünk van a különböző kompetenciákra.

A NAT szerint a kiemelt fejlesztési célok, a kulcskompetenciák hatékony fejlesztésének egyik feltétele a fejlesztési célokkal adekvát tanítási folyamat, tevékenység. A Nemzeti Alaptanterv azt a felfogást képviseli, hogy a tanítás nem más, mint a tanulók tanulásának szervezése: tervezése, irányítása, szabályozása és értékelése. Az a pedagógus, aki jól ismeri tanítványai motivációit, képességeit, érdeklődéseit és tanulási szokásait, eredményesen tudja megoldani a tanulászervezéssel kapcsolatos feladatait. A tanulászervezés optimális megoldásához persze nem elég a képzett pedagógus, szükség van a pedagógiai infrastruktúra széles választékára: könyvekre, nyomtatott tananyagokra, kísérleti felszerelésekre, informatikai programokra, programcsomagokra és más eszközökre.

Az idegen nyelv tanításakor a tanári és tanulói tevékenységformák között első helyen a kommunikatív feladatok állnak. Szakítani kell az évtizedeken keresztül szinte egyeduralkodó ún. nyelvtani – fordító módszerrel (*Grammar – Translation Method*). Idegen nyelvet azért tanulunk, hogy használjuk. Ha a kommunikáció folyamatos és sikeres, a nyelvtani hibák kevésbé lényegesek. Mind a négy alapkészség – beszédértés (*listening*), beszédkészség (*speaking*), olvasásértés (*reading*), írás (*writing*) – fejlesztésében a kommunikatív tevékenységekre kell a hangsúlyt fektetni. A nyelvtani szabályok sulykolása helyett életszerű feladatokra koncentráljunk! Sokkal motiválabbak azok a helyzetek, amelyekkel az életben is találkozhatnak a tanulók.

Közismert tény, hogy egy átlagos tanórán egy tanuló átlagosan 20 másodpercet beszél. Minden órán, de különösen egy nyelvórán ez döbbenetesen kevés. Ha csak 5 perc pármunkát alkalmazunk, ez az idő már a 15-szörösére nőhet. A frontális osztálymunka helyett – különösen nagy létszámú osztályok esetében – sokkal célravezetőbb páros és csoportos tevékenységeket, illetve projekt munkát alkalmazni.

MATEMATIKA

BEVEZETÉS

A matematika kerettanterv az Oktatási és Kulturális Minisztérium által kiadott hivatalos Nemzeti Alaptanterv (NAT) 2007. alapelvei szerint készült.

A kerettanterv a hagyományosan igényes oktatáson kívül nagy hangsúlyt fektet az alapozó szakaszban (1–6. évfolyam) keretén belül az 5–6. évfolyamon a nem szakrendszerű oktatás keretében a felzárkóztatásra, amely hozzájárul az esélyegyenlőtlenség csökkentéséhez. Továbbá a

kerettanterv lehetőséget biztosít a tehetséggondozásra is mind a négy évfolyamon. Így jobban a biztosítható a tanulók egyéni képességeinek fejlesztése.

ÁLTALÁNOS CÉLOK ÉS FELADATOK

Az általános iskola 5–8. évfolyamán a matematikaoktatás megismerteti a tanulókat az őket körülvevő világ konkrét mennyiségi és térbeli viszonyaival, megalapozza a korszerű, alkalmazásra képes matematikai műveltségüket és az életkoruknak megfelelő szinten biztosítja a többi tantárgy tanulásához szükséges matematikai ismereteket és eszközöket. Alapvető célunk a gondolkodás képességének folyamatos fejlesztése és a kompetenciák kialakítása.

Az általános iskola 5–8. évfolyama egységes rendszert alkot, de – igazodva a gyermeki gondolkodás fejlődéséhez, az életkori sajátosságokhoz – két, pedagógiailag elkülöníthető periódusra tagolódik. Az alapozó szakasz utolsó két évében a tanulók gondolkodása erősen kötődik az érzékelés útján szerzett tapasztalatokhoz, ezért itt az integratív-képi gondolkodás fejlesztése a cél. A 7–8. évfolyamon elkezdődik az elvont fogalmi és elemző gondolkodás kialakítása is.

Ez a tanterv a NAT 2007-ben megfogalmazott fejlesztési célokhoz és a kijelölt legfőbb kompetencterületekhez kapcsolódó tananyagrendszert tartalmazza a fejlesztés-központúságot szem előtt tartva. A fejlesztő munkát a matematikai tevékenységek rendszerébe kell beépíteni. Ezért alapvető fontosságú, hogy az alapozó szakaszban a tevékenységek részletesen legyenek kifejtve, így például a mérések, a fogalomalkotást előkészítő játékok, az alapszerkesztések és a geometriai transzformációk tulajdonságainak megtapasztalása. Ezeket kiegészítik a tananyag feldolgozásában megjelenő munkaformák: a pár-, illetve csoportmunka, valamint a projektfeladatok. Természetesen az önálló feladatmegoldást, a differenciált munkaformát továbbra is alkalmazzuk.

A tevékenységek tárházába tartozik az eszközök használata, különös tekintettel az elektronikus eszközökre, azon belül az oktatási célú weblapokra az interneten.

Fejlesztendő a tanulók kommunikációs képessége, saját gondolataik szabatos megfogalmazása szóban és írásban; mások gondolatainak megértése, a vitákban érvek és ellenérvek logikus használata.

Az általános iskola felső tagozatán egyre nagyobb szerepet kap az elemző gondolkodás fejlesztése, a problémamegoldások mellett a felvetett kérdések igazságának, vagy hamisságának eldöntése, a döntések igazolása. A tanulók legnagyobb része ebben a korban jut el a konkrét gondolkodástól az absztrahálásig. Ezért a legfontosabb cél a konstruktív gondolkodás kialakítása, amelyet a tanulók életkorának megfelelően manipulatív tevékenységek elvégeztetésével, az összefüggések önálló felfedeztetésével érhetünk el. Az önellenőrzéssel növeljük a tanulók önbizalmát, a változatos módszerekkel, a korosztálynak megfelelő játékos formákkal, kis lépéseken keresztül, természetes módon hangoljuk őket a matematika tudományának befogadására.

Fontos, hogy a valóságban előforduló problémákra a tanulók meg tudják találni a megfelelő matematikai modellt, azokat helyesen tudják alkalmazni. Ezért nagy hangsúlyt kell fektetni a szövegértő, elemző olvasásra. Ugyanakkor azt is el kell érni, hogy a matematikában tanult ismereteket a tanulók alkalmazni tudják más műveltségi területeken is.

Fokozatosan kell kialakítani a matematika szaknyelvének pontos használatát és jelölésrendszerének alkalmazását.

Az általános iskolai matematikaoktatás alapvető célja, hogy a megszerzett tudás az élet minden területén, a gyakorlati problémák megoldásában is alkalmazható legyen.

FEJLESZTÉSI CÉLOK

1. Tájékozódás

- Tájékozódás a térben
- Tájékozódás az időben
- Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban

2. Megismerés

- Tapasztalatszerzés
- Képzelet
- Emlékezés
- Gondolkodás
- Ismeretek rendszerezése
- Ismerethordozók használata

3. Ismeretek alkalmazása

4. Problémakezelés és - megoldás

5. Alkotás és kreativitás: alkotás öntevékenyen, saját tervek szerint; alkotások adott feltételeknek megfelelően; átstrukturálás

6. Akarati, érzelmi, önfejlesztő képességek és együttéléssel kapcsolatos értékek

- Kommunikáció
- Együttműködés
- Motiváltság
- Önismeret, önértékelés, reflektálás, önszabályozás

7. A matematika épülésének elvei

KULCSKOMPETENCIÁK

- A matematikai kulcskompetenciák folyamatos fejlesztése:
 - számlálás, számolás
 - mennyiségi következtetés, valószínűségi következtetés
 - becslés, mérés
 - problémamegoldás, metakogníció
 - rendszerezés, kombinativitás
 - deduktív és induktív következtetés
- A tanulók értelmi képességeinek – logikai készségek, problémamegoldó, helyzetfelismerő képességek – folyamatos fejlesztése
 - A tanulók képzelőerejének, ötletességének fejlesztése
 - A tanulók önellenőrzésének fejlesztése
 - A gyors és helyes döntés képességének kialakítása
 - A problémák, egyértelmű és egzakt megfogalmazása, megoldása
 - A tervszerű és célirányos feladatmegoldási készség fejlesztése
 - A kreatív gondolkodás fejlesztése
 - A világról alkotott egyre pontosabb kép kialakítása
 - A tanult ismeretek alkotó alkalmazása más tudományokban, a mindennapi életben

A helyes tanulási szokások, attitűdök kialakítása

A tanulók

- a számítások, mérések előtt becsléseket végezzenek,
- a feladatmegoldások helyességét ellenőrizték,
- a feladatok megoldása előtt megoldási tervet készítsenek,
- a geometriai szerkesztések elkészítése előtt vázlatrajzot készítsenek,

- a szöveges feladatok megoldásánál a szöveget pontosan értelmezzék, és a választ valamint az ellenőrzést szabatosan írják le.

A tanulók

- gondolataikat pontosan, életkoruknak megfelelően a szaknyelv használatával tudják elmondani,
- a számolási készség kialakulása után használják a zsebszámológépet,
- szakirodalomból, internetről, egyéb ismerethordozókból önállóan is gyarapítsák tudásukat,
- tájékozódjanak a korosztálynak megfelelő újságok, folyóiratok és szaklapok körében,
- ismerjék a tananyaghoz kapcsolódó matematikatörténeti érdekességeket.

Javasolt projektfeladatok a tantervben megjelenő témakörökhöz

SZÁMTAN, ALGEBRA

- Becslések szükségessége a mindennapi életben
- Számelméleti problémák az ókori matematikában
- A hatványértékek „rohamos” növekedése, nevezetes példák felkutatása
- Arányosságok, összefüggések a mindennapi életben
- A számrendszerek kialakulása, fejlődése a matematika története során
- Negatív számok, nem racionális számok a matematika történetében

ÖSSZEFÜGGÉSEK, FÜGGVÉNYEK, SOROZATOK

- Helymeghatározás terepen, térképeken, csillagászatban
- Sorozatok előfordulása a környezetünkben
- Nevezetes sorozatok a matematika történetében
- Számítógépes függvényábrázoló program bemutatása
- Grafikonok mindenütt (pl.: más tudományágakban)

GEOMETRIA, MÉRÉS

- Mennyiségek mérése különböző mértékegységekkel (régi magyar mértékegységek, angol mértékegységek)
- Szimmetria az építészetben, a művészetekben
- A kör az ókori matematikában
- Számítógépes szerkesztőprogram bemutatása
- Térbeli alakzatok és a valóság (fotóalbumok, makettek készítése)
- Hasonlóság alkalmazása megjelenése a mindennapi életben
- Pitagorasz és tanítványai
- Magyar matematikusok

VALÓSZÍNŰSÉG, STATISZTIKA

- Nevezetes problémák a valószínűségi játékok történetében (kockajátékok)
- Szerencsejátékok
- Kiválasztott statisztikai adatsokaságok különböző szempontok szerinti bemutatása

A négy év során tudatosan kell fejleszteni a tanulók lényegkiemelő képességét, analízis és diszkussziós képességét, átfogó, nagyobb összefüggések felfedezésére is képes gondolkodását. Erre irányul a matematikaoktatásban a sokféle logikai feladat, a felfedeztető tanítás, az ismétlés, a

rendszerzés, a szövegelemzés, a megoldások vizsgálata, a matematikai tartalmú játékok, és a tanár egyéniségétől, igényeitől függő, változatos módszertani megoldás. Kiemelt cél a *matematikai kompetenciák* megszerzése, amelyeket új módszerek bevezetésével lehet elősegíteni. Ilyenek például a *csoport-, illetve a projektmunkák*. A közösen, csoportban (vagy párban) végzett munka során ki kell alakítani a tanulók közötti együttműködést, a helyes munkamegosztást, az egyéni és a közösségi felelősségvállalást. A közös eredmény érdekében előtérbe kerül egymás személyének tiszteletben tartása, a szolidaritás, a tolerancia, a segítőkészség. Ebben a szocializációs folyamatban könnyebben fejleszthetők a tanulók egyéni képességei, könnyebben kialakul az intenzív érdeklődés és a kíváncsiság, ami elősegíti a hatékonyabb tanulást.

„A matematikai kompetencia: az alpműveletek és arányképzés alkalmazásának képessége a mindennapok problémáinak megoldása érdekében, a fejen és papíron végzett számítások során. A hangsúly a folyamaton és a tevékenységen, valamint a tudáson van. A matematikai kompetencia felőleli – eltérő fokban – a matematikai gondolkodásmód alkalmazásának képességét és az erre irányuló hajlamot (logikus és térbeli gondolkodás), valamint az ilyen jellegű megjelenítést (képletek, modellek, szerkezetek, grafikonok, táblázatok).

A matematika kompetenciához szükséges *tudás* magában foglalja a számok, a mértékek és szerkezetek, az alpműveletek és alapvető matematikai fogalmak és koncepciók és azon kérdések megértését, amelyekre a matematika válasszal szolgálhat.

Az egyénnek rendelkeznie kell azzal a készséggel, hogy alkalmazni tudja az alapvető matematikai elveket és folyamatokat a mindennapok során, otthon és a munkahelyen, valamint hogy követni és értékelni tudja az érvek láncolatát. Képesnek kell lennie arra, hogy matematikai úton indokoljon, megértse a matematikai bizonyítást és a matematika nyelvén kommunikáljon, valamint hogy megfelelő segédeszközöket is alkalmazzon.

A matematika terén a pozitív *hozzáállás* az igazság tiszteletén és azon a törekvésen alapszik, hogy a dolgok okát és azok érvényességét keressük.” /*Kulcskompetenciák az élethosszig tartó tanuláshoz – Európai referenciakeret anyagából*/

TÖRTÉNELEM

BEVEZETÉS

A NAT *Ember és társadalomra* vonatkozó korábbi értelmezések kisebb-nagyobb változtatásokkal adaptálhatók a NAT 2007 alapelemeibe, a célok pedig lényegében nem változtak. Érdemi változás csupán az 5–6. évfolyam tantervében történt. A folyamatosságot az iskolák a helyi tanterveikben úgy valósíthatják meg, ha az eddig jól működő oktató-nevelő munkájukat nem borítják fel. Ez nem jelenti azt, hogy a szükséges, a rendelet által előírt korrekciókat nem hajtják végre. (Ezekre a fejlesztési feladatok, a kulcskompetenciák, illetve az órahálók részletezése során visszatérünk.)

Alapelvek, célok

Az *Ember és társadalom* műveltségi terület középpontjában az emberiség története áll. Ennek az alapvető műveltségi területnek három fontos eleme van: a *történelem*, az *emberismeret* és a *társadalomismeret* (jelenismeret).

A történelem a társadalom közös emlékezete. Tanításának célja a történelmi műveltség elsajátítása, amely a közös kommunikációs alapot és ez által a kölcsönös megértés lehetőségét biztosítja a szűkebb és tágabb közösség (a lakóhelyünktől a nemzetünkön és európai közösségünkön át az emberiségig) számára. Mindez nélkülözhetetlen a közösséghez tartozás tudatának, különösen a nemzeti és az európai identitástudatnak az elmélyítéséhez. A történelmi folyamatok megértése alapozza meg a történelmi tudat kialakulását, vagyis annak konkrét belátását, hogy egyrészt a jelen – saját életünket is beleértve – nagymértékben a múlt eseményeinek eredménye, másrészt mai

életünk hatást fog gyakorolni a jövő nemzedékek sorsára. Ezért fontos, hogy a történelmi múlttal való találkozás és a történelemből fakadó tanulságok feldolgozása a tanulók számára személyes, megélt élményt jelentsen.

Az emberismeret, az etika, az antropológia és a pszichológia alapfogalmainak, értelmezési kereteinek bemutatásával hozzájárul önismeretünk elmélyítéséhez, továbbá megalapozza a középiskolai tanulmányokat. Betekintést nyújt az embert másokhoz és önmagához, a társadalomhoz és a természethez fűző szellemi kapcsolatok világába. Segít tudatosítani az ember sorsától elválaszthatatlan érték dilemmákat, megismerteti az erkölcsi vitákban használatos érvelésmódokkal, fejleszti az önálló tájékozódáshoz, a felelős döntéshez, a mások álláspontjának megértéséhez szükséges attitűdöket és képességeket.

A társadalomismeret ahhoz segít hozzá, hogy tájékozódni tudjunk saját korunk társadalmi, gazdasági és politikai jelenségei között. A társadalomismeret az ismereteken túl mindenek előtt a társadalmi problémák iránti érzékenység növelését, valamint a konfliktusok elemzéséhez szükséges képességek fejlesztését igényli. A társadalomismeret tanulása során ismerkedhetnek meg a tanulók a gazdaság, a gazdálkodás, a vállalkozás és a pénz világával is. Látóköre kiterjed a lakóhely, az ország, Európa és az egységesülő világ problémáira, ezáltal készít fel a demokratikus közéletben való tudatos részvételre.

A társadalmi tapasztalatoknak és ismereteknek az alsóbb évfolyamokon a játékokban, a konkrét szituációkban, az életszerű helyzetekben van kitüntetett szerepük. A felsőbb évfolyamokon fokozatosan előtérbe kerül az önálló tanulás, a politikai-társadalmi-gazdasági mozgások és változások figyelemmel kísérése, az egyéni vélemények megfogalmazása, továbbá a vita, s mindezekből eredően a demokratikus polgári lét magatartásformáinak kialakítása.

A fejlesztés kiemelt területei: a személyiség és emberi jogok tiszteletére nevelés, a nemzeti identitás, a történelmi és állampolgári tudat erősítése, a szociális érzékenység, az életkornak megfelelő társadalmi problémák iránti nyitottság, a környezetért érzett felelősség, más kultúrák megismerése és elfogadása, a humánus, értékeket védő magatartás, valamint a demokratikus intézményrendszer használatához szükséges ismeretek és képességek fejlesztése.

A fejlesztési feladatok szerkezete

1. Ismeretszerzés, tanulás
2. Kritikai gondolkodás
3. Kommunikáció
4. Tájékozódás térben-időben
5. A tartalom kulcselemei
6. A reflexiót irányító kérdések

Az első négy fejezet a fejlesztendő képességeket sorolja fel és rendszerezi. Az ötödik fejezet már a tananyagról szól. Az itt felsorolt tartalmi elemek azonban semmiképpen nem tekinthetők tantervi témáknak: különböző témákhoz kapcsolódhatnak, és feldolgozásuk a tananyag kiválasztásának és elrendezésének egészen különböző modelljei keretében történhet. Az utolsó fejezet olyan – nem egyértelműen megválaszolható és a filozófiai gondolkodás felé is utakat nyitó – kérdéseket fogalmaz meg, amelyeket az adott szakaszban a gondolkodásfejlesztés középpontjába kell állítani. A többi fejezettől eltérően itt nincs átfedés az egyes szakaszok között; ez azonban csak annyit jelent, hogy a képzési szakaszok központi kérdéseit fogalmazzuk meg, amelyek természetesen más képzési szakaszokban is relevánsak lehetnek.

FEJLESZTÉSI FELADATOK

1. Ismeretszerzés, tanulás

5–6. évfolyam

- Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből, hallott és olvasott elbeszélő szövegekből, az erre a célra készült animációs, oktató filmekből.
- Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelése.
- A műveltségi területhez kapcsolódó szövegek értő olvasása.
- Információk gyűjtése adott témához iskolai vagy más könyvtárban, médiatárban, múzeumokban.
- Segédkönyvek, atlaszok, gyermeklexikonok használata.

2. Kritikai gondolkodás

5–6. évfolyam

- Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban.
- A lényeg kiemelése írott és hallott szövegekből.
- A fikció megkülönböztetése az igaz történettől.
- Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése.
- Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról.
- A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása.
- Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból.
- Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről.
- Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására.
- Ellenérvek gyűjtése az ellenvélemények cáfolására.
- A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán.
- Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséről (például helyszín, idő, szereplők, események kapcsán).

3. Kommunikáció

5–6. évfolyam

Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi, történelmi témáról.

A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése.

- Saját vélemény érthető megfogalmazása.
- Mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele.
- Események, történetek elbeszélése emlékezetből élőszóban.
- Szóbeli beszámoló a saját tapasztalatokról, önálló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretekről.
- Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról.
- Rajz készítése történelmi és társadalmi témáról.
- Rajzos vázlat készítése.
- Modellek, makettek, tárgyak másolatának készítése.

- Tárgyak készítése hagyományos kézművestechnikákkal.
- Egyes események, történetek, jelenségek mozgásos dramatikus megjelenítése.

4. Tájékozódás térben-időben

5–6. évfolyam

- Az idő tagolására szolgáló kifejezések használata: perc, óra, nap, hét, hónap, év, évtized, évszázad, emberöltő.
- Időmeghatározás már korábban megismert eseményre, jelenségre való utalással (például amikor a piramisok épültek, honfoglalás után, Mátyás uralkodása idején) Krisztus előtt, Krisztus után.
- Viszonyítások gyakorlása: előbb, később, ugyanakkor, most, régebben, nagyon régen.
- Az idő ábrázolása tér-vizuális eszközökkel (például időszalag készítése, homokóra bemutatása).
- Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete.
- A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest.
- Egyszerű kronológiai számítások. Események, jelenségek, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása.
- Egyszerű térképek másolása kézi munkával.
- A térkép legfontosabb elemeinek felismerése: vizek, domborzati jelölések, államhatárok, települések.
- Események jelenségek leolvasása történelmi térképekről.
- Távolságok becslése és számítása történelmi térképeken.
- Egyszerű alaprajzok készítése.
- Történelmi helyszínek modellezése.
- Események kapcsolása a tanult helyekhez.

5. A tartalom kulcselemei

5–6. évfolyam

Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy

- további ismereteket szerezzenek a helyi hagyományokról; a lakóhely múltjáról, továbbá a környék, a lakóhely természeti értékeiről, az azokat fenyegető veszélyekről és a megóvásukra tett erőfeszítésekről;
- megismerjenek néhány mondát, elsősorban a magyar történelemből; a történelmi múlt egy-egy térben és időben határolt darabját mélységében tanulmányozzák (például a honfoglalók élete, Mátyás udvara);
- egy-egy jelenség változását az időben több korszakot átfogóan is tanulmányozzák (például a közlekedési eszközök fejlődése, a higiénés szokások alakulása);
- ismereteket szerezzenek a magyar állam és a magyar nép történetének legfontosabb fordulópontjairól, megismerkedjenek a magyar történelem első fél évezredének kiemelkedő személyiségeinek történetével;
- ismereteket szerezzenek arról, milyenek voltak az emberek hétköznapijai a különböző korokban és kultúrákban;
- különbözőképpen értelmezzenek egyes történeteket a múltból aszerint, hogy melyik szereplő nézőpontját fogadják el; további ismereteket szerezzenek a magyar és nemzetiségi népszokásokról, a hagyományos életmódról; ismerkedjenek a lakóhelyen élő nemzeti és etnikai kisebbségek életével, kultúrájával, közös múltunkkal;

- tájékozódjanak arról, hogyan élnek napjainkban az emberek – és különösen a gyerekek – a világ különböző pontjain, különböző civilizációkban; felkészültségüknek megfelelő szinten kommunikációt folytassanak olyan témakörökről, mint az emberek közötti különbségek, a nemek közötti kapcsolatok, az egyén és a közösség viszonya, továbbá a gazdálkodás kérdései.

6. A reflexiót irányító kérdések

5–6. évfolyam

Legyen alkalmuk a tanulóknak arra, hogy választ keressenek olyan kérdésekre, mint a következők:

- Mi az ember? Miben különbözik az állatoktól?
- Miben hasonlítunk mindannyian? Honnan erednek az emberek közötti különbségek? Miért gondolkodnak másként a különböző életkorú emberek?
- Mi mindentől függhet a döntések és tettek megítélése?
- Miért vannak szegények és gazdagok? Milyen mértékben határozza meg a természeti környezet az emberek mindennapi kultúráját?

KULCSKOMPETENCIÁK ÉRVÉNYESÜLÉSE AZ EMBER ÉS TÁRSADALOM MŰVELTSÉGI TERÜLETEKNÉL

A 21. század elején az iskolai nevelés-oktatás tetemes idő- és energiárfordítást, illetve anyagiakat igényel. Az *Ember és társadalom* műveltségi terület, amely magába foglalja a történelem tantárgyat, a társadalmi és gazdasági ismereteket, továbbá a hon- és népismeret, valamint az etika témaköreit, műfajából eredően igényli azt az oktatási, nevelési gyakorlatot, amelyet a kulcskompetenciák nyújtanak. Továbbá megfogalmazható az a kitétel is, hogy a kulcskompetenciák nélkül nem lehet eredményesen tanítani, átadni az Ember és társadalom műveltségi terület egyik szeletét sem.

Anyanyelvi kommunikáció

Könnyen belátható, hogy tárgyaink elsőrendű közvetítő közege az *anyanyelv*. Mind szóban, mind írásban otthon kell lennie a tanulónak az anyanyelvi kommunikációban, hiszen a legfontosabb fogalmak, gondolatok, tények, források csak így mélyülhetnek el. Az Ember és társadalom igényli a magyarázatot, a vitát, a véleménynyilvánítást, nemkülönben az olvasást, vázlatkészítést, dolgozatok, előadások lejegyzetelését. A nyelvhasználat tárgyunk esetében valóban kulcskérdés.

Idegen nyelvi kommunikáció

Az európai történelem tanítása, a források megjelölése műfajából eredően a latin nyelvre támaszkodik. Óhatatlanul találkozunk az 5–8. évfolyamon olyan szavakkal, fogalmakkal, amelyek az idegen nyelv alapjainak ismeretét feltételezik.

Matematikai kompetencia

Műveltségi területünk alapkövetelménye az idő fogalmának megértése, az idő számítása. A matematikai gondolkodás elengedhetetlen. Hasonlóképpen szükséges ez a kompetencia például egy földterület kiszámításához, az oszlop- és kördiagramok megrajzolásához, továbbá a táblázatok kitöltéséhez, értelmezéséhez.

Természettudományok és azok alkalmazásának kompetenciája

A történelem, továbbá a hon- és népismeret egészen végighúzódik a természeti jelenségeknek, a természeti világ alkotóelemeinek hatása és kölcsönhatása. Gondoljunk az időszámítás, a naptár, a

Nap, a Hold, a Föld csillagászati jelenségeire, valamint az időjárás és a terméseredmények összefüggéseire.

Végeredményben a történelem választ ad arra, hogy az emberi tevékenység az évezredek során miképpen változtatta meg a természetet, a világot. A történelem tárgya lehet az is, hogy a tudomány, a technológiai módszerek, a találmányok alkalmazása hogyan köti össze a társadalmi és természeti folyamatokat.

Digitális kompetencia

Információs társadalmunkban a digitális technológiák alkalmazása az ember és társadalom műveltségi terület hatékonyabb megértéséhez, tanulásához is nélkülözhetetlenek.

Hatékony, önálló tanulás

A tanuló legyen képes a kitartó, önálló tanulásra, rohanó világunkban legyen képes gazdálkodni idejével, energiájával. Tudja az új ismereteket megérteni, feldolgozni, s eddigi ismereti mellé beépíteni. Ehhez szükséges az információs kommunikációs technológiák (IKT) biztos kezelése, illetve azok segítségével a kreativitás fejlesztése. A hatékonyság, önállóság segítse a problémamegoldást, a konfliktusok kezelését, az új tanulási lehetőségek felkutatását. A módszerek, a kimeneti követelmények felkészítik a tanulót a továbblépésre, végső soron a középiskolai tanulmányokra.

Szociális és állampolgári kompetencia

A szociális, azaz személyes, valamint a személyek közötti, továbbá az emberek kulturális igényei és életszínvonalára mentén történő közösségi beilleszkedés, a harmonikus életvitel mind része annak, hogy az egyén hogyan tud érvényesülni az egyre színesebbé, változatosabbá váló társadalmunkban. Az Ember és társadalom műveltségi terület, kiváltképpen a történelem és az etika foglalkozik a szociális és állampolgári kompetencia kérdéseivel.

A történelmet az egyének és a csoportok tevékenysége viszi előre, s a demokráciát az állampolgárok egymáshoz való viszonya alakítja, fejleszti.

Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia

A tudás, a kreativitás, a kockázatvállalás, az újítás korunkban egyre nagyobb hangsúlyt kap. Azok a speciális ismeretek, képességek, amelyek kialakítják a tanulóknál a vállalkozói tevékenységet, a tanulás folyamatában kiemelt hangsúlyt kapnak. Ebben a folyamatban a gazdasági ismeretek elsajátítása a felnövekvő nemzedék életének alapjait jelenthetik. A történelem erre a kompetenciára is választ ad.

Esztétikai – művészeti tudatosság és kifejezőképeség

A művészetek, stílusok, az ember mindennapjait kísérő olyan dolgok, mint az öltözködés, a lakás, a szórakozás, a szabadidő eltöltése (zene, tánc, kirándulás, utazás stb.) olyan kísérő elemei az életnek, amelyek a történelem s a honismeret révén közvetíthetők az egyén felé.

A történelem, a társadalmi ismeretek, az azokban történő elmélyedés lehetőséget teremt arra, hogy az óriási mennyiségű információözből a tanuló kiválassza az értékeset, az esztétikusabbat, a művészeti értéket magába rejtő információkat.

A történelem a maga eszközeivel – például a korstílusok megismertetésével – a tradíciókat képes rendszerbe foglalni, s ez által az esztétikai-művészeti értékeket, mint alapvető kompetenciát elsajátíttatni a tanulókkal.

KIEMELT FEJLESZTÉSI FELADATOK

A kerettanterv eddigi jól bevált gyakorlatára, azaz a hagyományokat őrző koncepciójára, a pedagógusokkal kiépített kapcsolatára hagyatkozva kiemelt fejlesztési területként kezeli a *Hon- és népismeret* modult. A magyar múlt személyi, nyelvi, tárgyi értékei, szokásrendszere oly gazdag és

szerteágazó, hogy azok ápolását kiemelt feladataink közé soroljuk. Célunk tehát, hogy a tanulók ismerjék meg népünk kulturális örökségének jellemző sajátosságait, *nemzeti kultúránk* legjelentősebb értékeit. Ennek érdekében tanulmányozzák a kiemelkedő magyar történelmi személyiségek, tudósok, feltalálók, művészek, írók, költők, sportolók tevékenységét, munkásságát. Ismerjék meg a haza földrajzát, irodalmát, történelmét, mindennapi életét. Sajátítsák el azokat az ismereteket, gyakorolják azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és a velünk együtt élő más népek megismeréséhez, megbecsüléséhez, s a velük való azonosuláshoz vezetnek.

Ismerjék meg a városi és a falusi élet hagyományait, jellegzetességeit. Alapvető nevelési célnak tartjuk, hogy a tanulók a társadalmi és természeti környezet szűrőjén át alapozzák meg a nemzettudatukat, nemzeti önismeretüket, végeredményben pedig a hazaszeretetüket. Ismerjék meg és tiszteljék a hazánkban és környezetünkben élő más népek kultúráját, eredményeit! Ösztönözzük fiataljainkat a szűkebb és tágabb környezet történelmi és vallási emlékeinek, hagyományainak feltárására, ápolására! Készítsük őket az ezekért végzett egyéni és közösségi tevékenységre!

Egyéb kiemelt fejlesztési feladatok

A 21. század elején egységesülő Európa olyan tudást, ismereteket követel meg polgáraitól, amelyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy az egyén tájékozódni, érvényesülni tudjon az *európai nyitott társadalmakban*. Ehhez ismerni kell az *egyetemes emberi civilizáció* legfőbb jellemzőit, részt kell venni a nemzetközi kapcsolatok ápolásában. Ennek a tudásnak legmegfelelőbb közvetítője az *Ember és társadalom* műveltségterület, akárcsak a *demokrácia*, az *aktív állampolgárságra* nevelésnek.

Átfogó tudást nyújtó műveltségterületünk alkalmas arra is, hogy a *gazdasági nevelést*, a tudatos fogyasztóvá válást, s az ezzel összefüggő *környezettudatosságra nevelést* megvalósítsa.

Hosszú távon olyan személyiségek nevelésére van szükség, akik *testi és lelki egészség* harmóniájában élnek, s akik tudatosan készülnek *a felnőtt lét szerepére*.

ALAPOZÓ SZAKASZ I.

Az alapozó szakasz a 10-12 éves korosztály, az 5–6. évfolyam tanulóinak fejlesztését, a továbbképzéshez szükséges képességek megszerzését tűzi ki célul. Ebben a szakaszban a tanítás és a tanulás folyamatának erőteljes tagolódása történik meg.

A helyi tantervek átdolgozásakor kiemelt figyelmet kell fordítani az alábbiakra:

- önálló tanulás, jegyzetelési technikák tanítása 10-12 éves korban,
- információszerzés és feldolgozás (forrásból tájékozódás, szelektálás, rendszerezés, felhasználás, új kontextusban való alkalmazás),
- kommunikációs képességek (például: műfajok ismerete, értése, nyelvhelyessége, helyesírása, alkotása hétköznapi helyzetekben),
- szociális kompetenciák fejlesztése,
- térbeli, időbeli, mennyiségi viszonyokban való tájékozódás.

Az 5. és 6. évfolyamokon megfontolt, jól megszervezett és előkészített differenciálást érdemes megvalósítani. Ajánlatos, hogy a kijelölt műveltségi területeken legalább három csoport (haladók, közepesek, gyengék) kialakítására kerüljön sor. Összességében véve tehát a *készségek, képességek, ismeretek* megszerzésére kell törekedni a tanulócsoporton belül.

TERMÉSZETISMERET

BEVEZETÉS

Az intézményi gyakorlatnak megfelelően az 5-6. évfolyamos természetismeret tantárgy az „Ember a természetben” és a „Földünk-környezetünk” műveltségterületek tartalmait egységes tantárgyba foglalja össze. Több ponton kapcsolódik az „Ember és társadalom” műveltségterület egyes témaköreihez is.

A tantárgy tanítása során a tanulók korszerű természettudományos alpműveltséget szereznek, és formálódik a természettudományos világvéjük is. Az alapozó szakaszban megszerzett ismereteik és képességeik magasabb szinten továbbfejlődnek, és az újabb tapasztalatok megszerzésével kiszélesednek.

A tárgy tanításának fontos alapelve, hogy a tanulók a természeti jelenségeket egységükben és komplex módon értelmezzék. Ennek érdekében az élő és élettelen természet biológiai, földrajzi, fizikai, kémiai alapjelenségeit – ahol erre lehetőség van – integráltan dolgozza fel.

A tárgy tanulása során a tanulók érzékelik a Föld és a természeti jelenségek egységét, az élő és élettelen természet szoros kapcsolatát. A sikeres tanulás elengedhetetlen feltétele a tárgy iránti érdeklődés felkeltése, és magas szinten tartása, továbbá a természeti környezetben zajló folyamatok megfigyelésével a közvetlen tapasztalatszerzések biztosítása.

A TERMÉSZETISMERET TANTÁRGY TANÍTÁSÁNAK CÉLJAI ÉS ALAPELVEI

A TANÍTÁS CÉLJAI

A **természetismeret** tantárgy oktatásának-nevelésének céljai tartalmukban és szemléletükben az 1–4. évfolyamos **környezetismeret tantárgyra épülnek**, azzal egységes rendszert alkotnak. A természetismeret tantárgy pedagógiailag az ott elsajátított ismeretekre, képességekre, beállítódásokra alapoz. A tantárgyi koncentráció elvének megfelelően visszatér a korábban megszerzett ismeretekre, de azokat magasabb szinten kibővíti és továbbfejleszti.

1. A komplex szemlélet érvényesítése

Az élő és élettelen természetet **komplex módon**, a maga összefüggéseiben, kölcsönhatásaiban, konkrét valóságában, **interdiszciplináris szemlélettel kell a tanulókkal megismertetni**.

Ez egyben azt is jelenti, hogy a természetismeret tantárgy nem az egyes rész tudományok alapjait tartalmazza, nem azok elvont fogalmi rendszerét és definícióit tanítja.

2. A képességek fejlesztése

Az 5–6. évfolyamos tanulók gondolkodása képszerű, az elvonatkoztatás képessége még kezdetleges. A megismerési folyamatban ezért döntő a **sokoldalú érzéki megismerés**en alapuló **tapasztalatszerzés**. Ennek módszerei: az élő és élettelen természet sokféleségének megfigyelése, közvetlen tapasztalatok szerzése, vizsgálódások, kísérletek, mérések, összehasonlítások végzése stb. Az így kialakult **képzetek** biztosítják, hogy a természetben zajló folyamatokat, összefüggéseket felfogják, megértsék, helyesen értelmezzék, és reálisan szemléljék.

A tapasztalatszerzéssel párhuzamosan fejlődnek a tanulók értelmi képességei.

Az **értelmi képességek** közül a megfigyelőképesség fejlesztése, a fogalomalkotáshoz szükséges emlékezet és a gondolkodási műveletek gyakorlása a cél. A tárgy tanulása során képessé

kell válniuk tapasztalataik, képzeik alapján összehasonlítások végzésére, következtetések levonására, általánosításokra és elemi szinten ítéletek megfogalmazására, problémák felvetésére, ill. megoldására.

A tantárgy keretében fejleszteni kell önálló ismeretszerzési képességüket. Ennek érdekében végezzenek minél több önálló megfigyelést, majd legyenek képesek a megfigyelések eredményét elemezni, a lényeges jegyeket kiemelni, és önállóan véleményt formálni.

Legyenek képesek egyre nagyobb önállósággal – egyéni érdeklődésüknek megfelelően is – ismereteket szerezni, és az információforrásokat (ismeretterjesztő irodalom, elektronikus média stb.) felhasználni.

3. A környezettudatos magatartás kialakítása

A természetismeret tanítása során ki kell alakítani a környezet állapota iránti pozitív attitűdöket. Ennek érdekében a tanulóknak közvetlen tapasztalatokat kell szerezniük lakóhelyük és környékének, majd a hazai tájak legjellemzőbb füves, fás, vizes élőhelyeinek környezeti állapotáról, az élőhelyek veszélyeztetettségéről, a szennyezések formáiról és következményeiről.

A környezetet veszélyeztető tényezők tudatosításával párhuzamosan kell megismerniük a hazai tájak élő és élettelen természeti értékeit, mivel védeni csak azt lehet, amit ismerünk.

A hazai tájak élőhelyei, élőlényei, valamint az élettelen környezetükkel való szoros kapcsolatuk bemutatásával kell megalapozni az ökológiai szemléletet, a környezetük iránti felelősségtudat fejlesztésével pedig a környezettudatos magatartást.

A tárgy tanításának célja, hogy a megszerzett ismeretek, képességek, a formálódó természettudományos szemlélet és gondolkodásmód biztosítsa a tanulóknak a rá épülő tantárgyak eredményes tanulását, valamint alapozza meg **a 7. évfolyamtól a természettudományos tantárgyak** (biológia, egészségtan, földrajz, fizika, kémia) sikeres elsajátítását.

A TERMÉSZETISMERET TANÍTÁSÁNAK ALAPELVEI

A **Nemzeti alaptanterv „Kiemelt fejlesztési feladatai”** az uniós elvárásokat is figyelembe véve készültek. Mindezek alapján a **természetismeret tanításának alapelvei** a következők:

A tanulók **énképe és önismerete** alapjaiban meghatározza bármilyen jellegű tevékenységük irányát, aktivitását és hatékonyságát. Ha a tanuló elvárása (igényszintje) alacsony saját teljesítményével szemben, akkor az aktivitása, a tanulási teljesítménye alacsony színvonalú lesz. A jó énképpel rendelkező tanulók többnyire sikerorientáltak, aktívak, kezdeményezők, és szeretik az önállóságukat érvényesíteni. A rossz énképű tanulók kudarckerülők, önállótlank, nem szívesen vállalnak feladatokat, mivel félnek a sikertelenségtől, a kudarcoktól.

A természetismeret tanításában – az énkép alakítása érdekében – folyamatosan motiválni kell a tanulókat, hogy elfogadják, és magukénak érezzék a tantárgy által közvetített értékeket. A tárgy tanítási céljainak elfogadása akkor sikeres, ha a tanulók a mindennapi életük során látják az elsajátított ismeretek és képességek értelmét, fontosságát. Az elvont, elméleti jellegű tananyag a 10-12 éves életkorban nem alkalmas az énkép ilyen irányú fejlesztésére. A tárgy tanítása számos alkalmat teremt a tanulóknak önmaguk megismerésére, a felelősségtudatuk kialakítására, az önállóságuk és az önművelődés igényének fokozatos fejlesztésére is.

Az énkép és az önismeret kialakításában jelentősége van a folyamatos tanári értékelésnek. Ez akkor fejlesztő hatású, ha jobbtó szándékú, kellően objektív és mindig segíti a tanulót hiányosságai kiküszöbölésében. Ötleteket, javaslatokat ad a hatékonyabb tanuláshoz, illetve megerősíti a tanuló pozitív tevékenységeit, segíti mindezek megszilárdítását és tartóssá tételét. A tanulók énképének fejlesztéséhez közvetlen, elfogadó, személyközpontú, empatikus tanár kell. Ha nem rendelkezik a felsorolt képességekkel, az értékelés nem éri el célját.

Az önbírálat, a reális önértékelés képességének kialakítása szintén fontos eszköz az énkép és az önismeret fejlesztésében.

A természetismeret tanításának sajátos lehetőségei vannak a **hon- és népismeret** kiemelt fejlesztési feladat területén.

Mind a földrajzi, mind a biológiai tartalmak feldolgozása során bővül a hazáról alkotott kép. Megismerik a szülőföldjüket, annak tágabb környezetét, majd hazánk nagy tájait. Tapasztalatokat szereznek az erdős, a füves, a vizes élőhelyek legjellemzőbb növény- és állatfajairól. A hazaszeretet elmélyítése érdekében mutassuk be az élőhelyek és az élővilág sokféleségét, az élő és élettelen természeti értékeinket.

A hon- és népismeret érdekében az elmúlt évszázadokra visszatekintve mutassuk be a Kárpát-medencében élő emberek és a természet kapcsolatát, együttélését (történelmi ökológiai). Továbbá régi mesterségeket, néprajzi emlékeket, amelyek az ember és a természet több évszázados kapcsolatát szemléltetik (halászat, vadászat, ártéri mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, legeltető állattenyésztés, mezőgazdasági termékek feldolgozása stb.).

Ismertessük, hogyan változott meg ez a kapcsolat és hogyan vezetett a természeti erőforrások kizsákmányolásához, a környezeti állapot romlásához.

Az **aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés** sajátos lehetőségei a természetismeret tanításában:

A lehetőségeknek és érdeklődésüknek megfelelően kapcsolódjanak be a természetvédelmi egyesületek, környezetvédelmi mozgalmak, állatvédő egyesületek gyermek- és ifjúsági tagozatainak a munkájába. Számos helyen arra is van lehetőség, hogy a tanulók bekapcsolódjanak az élőhelyek aktív megőrzésére, rekonstrukciójára, védelmére szerveződő mozgalmak, táborok, egyesületek munkájába.

A felsorolt tevékenység során erősödnek a hazához és annak természeti értékeihez fűződő pozitív érzelmeik, alkalmazhatják a tanórai keretek között megszerzett tudásukat. Mindezek mellett az aktív állampolgári lét elemeit is gyakorolhatják, melynek alapelvei: a társadalmi együttélés szabályainak betartása (erőszakmentesség, emberi jogok tiszteletben tartása) és a demokrácia értékeinek tisztelete. Olyan sajátos állampolgári léthez tartozó képességek is fejlődhetnek, mint a konfliktuskezelés, az együttműködési készség és a társadalmi kapcsolatrendszer felismerése. Az attitűdök közül pedig a felelősségtudat, az önállóság, a megbízhatóság, a tolerancia és a társadalmilag elfogadott viselkedés.

A környezettudatosságra nevelés

A természetismeret tantárgy alapvető célja a környezeti nevelés, a környezeti kultúra és az ökológiai szemlélet megalapozása. Reálisan elérhető cél, hogy a tanulók életmódjának része legyen a természet védelme, tisztelete és a felelősségteljes magatartás. Lehetőség szerint kapcsolódjanak be közvetlen környezetük természeti értékeinek megóvásába, gyarapításába. Tekintsék megőrizendő értéknek a hazai élővilág sokféleségét, tudatosítsák, hogy azok pótolhatatlan értéket képviselnek.

Mindezek mellett hosszabb távú feladat a környezettudatosság fejlesztése, melynek átfogó célja, „hogy elősegítse a tanulók magatartásának, életvitelének kialakulását annak érdekében, hogy a felnövekvő nemzedék képes legyen a környezeti válságelmélyülésének megakadályozására, elősegítve az élő természet fennmaradását és a társadalmak fenntartható fejlődését.” (Nemzeti alaptanterv. „Kiemelt fejlesztési feladatok”).

A természetismeret tanulása során folyamatosan megismerkednek a környezeti problémákkal (szennyezések, természetes élőhelyek és élőlények pusztulása stb.). A hazai és távoli tájak életközösségeinek tanításakor mutassuk be az egyes tájegységeket és az életközösségeket közvetlenül veszélyeztető környezeti ártalmakat, valamint azok következményeit.

A hazai példákon kívül szerezzenek ismereteket a Föld globális környezeti problémáiról és azok hatásairól.

A **tanulás tanítása** fejlesztési feladat terén a természetismeret tantárgy a maga sajátos lehetőségeivel járuljon hozzá a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott feladatokhoz: „A tanulás a pszichikum tartós módosulása külső tényezők hatására, tehát nem csupán ismeretelsajátítás és a figyelem, emlékezet működése. Tág értelmezése magában foglalja valamennyi értelmi képesség és az egész személyiség fejlődését, fejlesztését. Ez az iskola alapfeladata.”

A tanulás tanításának feladatai:

- az érdeklődés felkeltése a természettudományos tartalmak iránt
- folyamatos segítségadás az elsajátításban lemaradó tanulóknak, a tanulási esélyegyenlőség segítése
- az önállóság fejlesztése az egyéni tanulási feladatok végrehajtásában
- segítségadás a tanulás feltételeinek megteremtésében.

A tanulás hatékonyságának növelése érdekében:

- a természetismeret tanulása során is folyamatosan fejleszteni kell az alapkészségeket (pl. értő olvasás, íráskészség, verbális kommunikáció);
- az értelmes tanulás érdekében, az új témakörök feldolgozásakor mindig építeni kell az előzetes tudásra, a korábbi tapasztalatokra (tantárgyon belüli és tantárgyak közötti koncentráció); meg kell tanítani a természetismeret tanulásának sajátos módszereit; folyamatos gyakorlással egyre magasabb szintre kell hozni a kooperatív és csoportmunkához szükséges képességeket; nagy hangsúlyt kell fektetni a sikeres tanuláshoz nélkülözhetetlen értelmi képessége fejlesztésére, pl. a megfigyelőképességre, az emlékezet (bevésés, megtartás, felidézés) és a képzelet fejlesztésére, a gondolkodásra, a gondolkodási műveletek megtanítására (analízis, szintézis, elvonatkoztatás, általánosítás, következtetés, összefüggések keresése, problémamegoldás, ítéletalkotás).

A tárgy tanulása során különösen jó lehetőségek adódnak az önálló munka módszereinek alkalmazására, továbbá az önművelődés és az egész életen át tartó tanulás fontosságának a bemutatására. Ismerjék meg és az iskolai, ill. otthoni tanulás során egyre gyakrabban alkalmazzák az ehhez szükséges forrásanyagokat és eszközöket (elektronikus média, könyvtárak ismeretterjesztő irodalom, szakfolyóiratok), valamint alakítsuk ki a használatukhoz szükséges képességeket (anyaggyűjtés, rendszerezés, csoportosítás, tömörítés, lényegkiemelés, beszámoló összeállítása stb.).

A **testi és lelki egészség** kiemelt fejlesztési feladatok megoldásának néhány lehetősége a természetismeret tanítása során:

- a tananyag feldolgozása során ismertetni kell az egészséges testi, lelki és szociális fejlődés lényegét
- ki kell alakítani a pozitív beállítódásokat, magatartásokat és szokásokat az egészséges életmóddal kapcsolatban
- tudatosítani kell, hogy az egészséges életmód nem csak betegségmegelőzést jelent – kezeljék értéként az egészséget.

A természetismeret órákon megismerik a természet zöldség- és gyümölcsféléinket, a tenyésztett haszonállatokat. A témák jó lehetőséget biztosítanak arra is, hogy tudatosítsuk az egészséges táplálkozás lényegét, a tápanyagok összetételének fontosságát, az egyes vitaminok, ásványi anyagok jelentőségét az egészséges testi fejlődésben.

Értsék meg, hogy a tizenéves korosztály számára különösen fontos a rendszeres mozgás, sportolás, szabad levegőn való tartózkodás. Ismerjék fel, hogy az elhízás veszélyforrás az egészségre nézve.

Az ember szervrendszereinek alapszintű megismerése során tudatosítsuk a diákokban a függőséghez vezető, egészségromboló és az élet minőségét veszélyeztető helytelen szokások kialakulásának folyamatát, az alkohol, a dohányzás, a kábítószer romboló hatását.

KULCSKOMPETENCIÁK ÉS AZOK ÉRVÉNYESÍTÉSE A TERMÉSZETISMERET TANÍTÁSÁBAN-TANULÁSÁBAN

Az Európai Unió országaiban meghatározták azokat a kulcskompetenciákat, amelyek az iskolai képességfejlesztő munka alapjait jelentik. Olyan képességeket, amelyek birtokában az unió polgárai gyorsan és hatékonyan tudnak alkalmazkodni a világhoz.

Az iskolai műveltség tartalmának meghatározásakor a kulcskompetenciákból kell kiindulni. A kulcskompetenciákra minden egyénnek szüksége van. Ezek a feltételei a személyes boldogulásnak, a társadalmi beilleszkedésnek és a sikeres munkavégzésnek. Valamennyi egyformán fontos, azonos módon járul hozzá a sikeres élethez és a tudásalapú társadalomhoz.

Anyanyelvi kommunikáció

A természetismeret tanításában az alábbi konkrét lehetőségek adódnak a fejlesztésére:

- tanórákon a tények, fogalmak, gondolatok, érzések, vélemények felfogása, értelmezése, kifejezése, vagyis a szövegalkotás és a szövegértés az **anyanyelv használatával** történik
- az anyanyelv használatához kapcsolódó **nyelvhelyességi szabályok** gyakorlati **alkalmazása** (és betartása) a természetismeret órákon is alapvető képességfejlesztési feladat
- a tananyag feldolgozása során **bővül az általános és speciális** (a természettudományos megismerés során kialakuló) **szókincsük, fejlődik szóbeli és írásbeli kommunikációs képességük**
- a természetismeret művelődési anyaga lehetőséget biztosít, hogy ismeretterjesztő irodalomból, digitális információhordozókból gyakoroltassuk a tananyaghoz kapcsolódó **leírások, képek, ábrák** szempontok szerinti összegyűjtését, azok **feldolgozását** és értékelését.

Matematikai kompetencia

Az élőlények szervezettani felépítésének és azok szabályszerűségeinek felismertetése fejleszti a *matematikai tudásuk alkalmazási képességeit*. Számos lehetőség adódik, pl. a térképeken való mérések, becslések elvégzésére, a növekedési, fejlődési és az életfolyamatok szabályozását bemutató *grafikonok* adatainak *elemzésére*. A matematikai kompetenciák szükségesek továbbá a táplálkozási, tápanyag - összetételi *táblázatok értékelésére, matematikai számítások végzésére* (pl. pulzus, légzésszám, vérnyomás, az úszó, lebegő, aljzatra süllyedő vízi élőlények felszíne, tömege, térfogata, sűrűsége stb.). A tanulók a kapott adatokat, a vizsgálatok, számítások eredményeit szintén a matematikai kompetenciák segítségével értékelik és indokolják.

A természettudományokhoz és azok alkalmazásához kapcsolódó kompetenciák

A természettudományok iránti megismerő tevékenységben a 10-12 éves korosztály számára meghatározó erejű a **motiváció**. A természetismeret órák feladata olyan attitűdök kialakítása, amelyek biztosítják a folyamatos érdeklődést és az aktivitás magas szintjét a természetben zajló folyamatok megismerésére.

A **természettudományos szemléletet és gondolkodásmódot** a természeti, ill. a gazdasági-társadalmi folyamatok kölcsönhatásainak bemutatásával és értelmezésével alapozhatjuk meg.

A kompetencia fejlesztése során olyan ismeretek, képességek, készségek kialakítása is szükséges, amelyek birtokában a tanulók **elemi magyarázatokat és előrejelzéseket képesek adni** a természeti folyamatokról.

A tárgy tanulása során ismerjék meg az alapvető természettudományos fogalmakat, az emberi beavatkozások különböző formáit, azok hatásait a **bioszférára**. Mindezek birtokában értsék meg a beavatkozások kockázatait, és tudjanak véleményt mondani a különböző **döntéshozatalokról** és azok **erkölcsi kérdéseiről**.

A természetismeret tanítása során ismerjék meg az emberi tevékenység negatív hatásait a természeti környezetre, és szerezzenek elemi ismereteket a **fenntartható fejlődés** lényegéről, az **emberi felelősségtudatról**.

A természettudományos műveltségüknek alkalmasnak kell lennie arra, hogy segítse az **eligazodást a hétköznapi élet problémáiban**. A kompetenciáknak biztosítani kell, hogy a tanulók segítségükkel felismerjék a **tudományellenes megnyilvánulásokat és az áltudományos nézeteket**.

Digitális kompetencia

A természetismeret tanítása-tanulása számos lehetőséget nyújt a digitális kompetencia fejlesztésére. El kell érni, hogy a tanulók **legyenek képesek** a digitális eszközöket (számítógép, tv, fényképezőgép, kamera, digitális táblák) tanári segítséggel **használni és a művelődési anyaghoz kapcsolódó információkat összegyűjteni**, ill. ismeretforrásként tanári segítséggel, majd egyre nagyobb önállósággal felhasználni.

A hatékony, önálló tanulás

A természetismeret tanítása-tanulása – a többi tantárgyhoz hasonlóan – fejleszti a hatékony és az önálló tanuláshoz szükséges alapképességeket (írás, olvasás, szövegértés, lényegkiemelés, informatikai eszközök használata), amelyekre az új ismeretek elsajátítása, feldolgozása épül.

A tanórákon fejleszteni kell az **önálló tanuláshoz** (tanulási stratégiák kidolgozása, motiváció, a figyelem, kitartás, nehézségek leküzdése, a saját munkájuk értékelése) és a **közös** (páros vagy csoport) **munkához szükséges képességeket** (együttműködés, feladatmegosztás, felelősségtudat stb.).

A hatékony tanulás képességeinek – így a természetismeret tanulási képességeinek is – biztosítani kell, hogy a tanulók **ismereteiket alkalmazzák, segítve ezzel a mindennapi élet problémáinak, akadályainak leküzdését.**

ÉNEK-ZENE

BEVEZETÉS

Célok és feladatok

Az iskolai ének-zenei nevelés célja, hogy *megszilárdítsa* a zenei alpműveltséget, *segítse* kialakítani az igényt a tanulóknál arra, hogy *egyéni képességeik, lehetőségeik* figyelembevételével *egész életük során* képezzék magukat, bővítsék műveltségterületi és kulturális ismereteiket. Az ének-zene tanítás feladata a magyar népzene, mint a zenei anyanyelv megismertetése, megszerettetése, valamint a zenei értékek közvetítése, a tanulók értékszemléletének, hagyományörző magatartásának formálása, a befogadó és reprodukáló képesség fejlesztése. Ennek érdekében szükséges a *korábban megszerzett* zenei készségek, képességek, ismeretek, az aktív zenélési módok összegzése, valamint az életkori sajátosságokból adódóan fejlettebb szintre emelése. Az ének-zenei nevelés *járuljon hozzá* a zenei világkép kialakításához, érvényesüljön érzelmi és értelmi vonatkozású hatása, jellemformáló ereje és szerepe. Az érzelmi, értelmi képességek fejlesztése mellett kiemelt fontosságúként kell kezelni a tanulói személyiség egészének fejlődését szolgáló tevékenységterületeket, a különféle műveltségterületekkel történő kapcsolódások keresését. *Fejleszteni kell* nem csak a tantárgyi, hanem a képességterületi és a nevelési integrációs lehetőségeket is.

Kiemelten fontos a zenei ízlés formálása, a zenei ítélőképesség fejlesztése, mert ez teszi lehetővé az értékes műalkotások felismerésén keresztül azok elfogadását és a kritikai képesség kialakítását.

Élményszerű helyzetek teremtésével a tanulók tapasztalatokat szerezhetnek, maguk fedezhetik fel a művészeti, azon belül a zenei elemek közötti kapcsolatokat és összefüggéseket, amelyekből következtetéseket vonhatnak le, így korábbi tapasztalataikat, ismereteiket és készségeiket alkalmazni tudják.

A differenciált tanulásszervezési módszerek alkalmazása lehetővé teszi az egyes tanulók személyi szükségleteinek, tudásának, képességeinek, érdeklődésének és érdekeltségének megfelelő fejlesztést.

Fejlesztési feladatok

1. Zenei alkotóképesség

Interpretáció

A zenei tevékenységek sorában az *éneklés* elsődlegességet élvez. Legfőképpen a *csopartos* énekléssel, a közösségi zenei tevékenységekkel szerezhetünk sikerélményt. Az éneklés egyéni erőltetése helyett sok közösen megélt pozitív élményről és tudatosan ehhez illeszkedő zenei anyagról kell gondoskodni.

Az *énekhangra alapozott tanítás* az átélt zenei tartalmak énekhanggal való kifejezésére, a saját belső gondolati és érzelmi világ közvetítésére, az önkifejezésre, a múlt és a jelen, a magyar és az európai, illetve a világkultúrával való belső találkozásra, a *kommunikációra* nevel. Ezt erősíti meg sajátos jelrendszer, a zenei olvasás-írás tudománya. Az éneklési tevékenység kiegészül a tánc vagy éppen a hangszerjáték élményével is.

Az éneklési készség fejlesztése az 5–8. évfolyamon az élményt adó, örömet hozó, szép és kifejező éneklés formálására, mint a zenei önkifejezés egyik alapvető formájának kialakítására, továbbfejlesztésére irányul. Fontos feladat az oldottabb metrikájú *parlando*, a szabadabb *rubato* és a feszes *giusto* lüktetéssel történő éneklés képességének kialakítása. Fejleszteni kell az ismeretszerzési, előadói képességet a magyar népdalok, a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek, a szomszéd és más népek dalainak megismerésével, a műdalok éneklésével. Továbbá a dalok és a szöveg kapcsolatára épülő előadói képességet, a népdaléneklés mozgással történő összekapcsolásával (a néptánc alapelemeivel).

A dalok zeneileg igényes megszólaltatása nyújtson élményt a tanulóknak. A többszólamúság képességének fejlesztése céljából ösztönözni kell a könnyű gyermekkori művek csoportos éneklését akár emlékezetből is.

A csoportos és egyéni éneklés kifejező szövegkiejtéssel, az előadásmód helyes megválasztásával a *zenei hallás fejlesztője* is. A közös éneklés a többszólamú éneklésbe fejlődve a többszólamú hallást, a hangközök tiszta intonálását, a tonalitás iránti érzéket erősíti. A zenei karakterek megéreztetéséhez, esztétikai minőségű megszólalásához is biztosabb út vezet a csoportos muzsikálás felől. Fontos azonban, hogy az egyén a töle telhető igényességgel és aktivitással részt vegyen ebben a tevékenységben. A hangmagasság, a tempó, a dinamika önálló megválasztásával az önálló tevékenységre készítés mellett az egyéni éneklés az önálló megszólalás természetes velejárójaként az önkontroll, az önreflexió lehetőségének biztosítását, valamint a kifejezni kívánt érzelmi tartalommal való belső találkozás élményét, ezzel pedig a saját belső világ felfedezésének lehetőségét biztosítja a tanulók számára.

Arra kell törekedni, hogy a kiválasztott dalanyag és maga a tevékenység is *énekp- és önismeretfejlesztő* hatású legyen, szem előtt tartva ennek célként való megjelenését.

Improvizáció

A zenei alkotás, az improvizáció feltételezi a személyiség nyitottságát, fejleszti a zenei fantáziát. Alapját a már megismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek képezik. Az éneklés során elsajátított dallami, ritmikai elemek összefüggések belsővé válását mutatja be. Ez képviseli a zenei, művészi tevékenységben az alkotás mozzanatát.

A *rögtönzési készség fejlesztésére* a már megismert ritmikai, dallam-, tempó-, dinamikai és formai elemek felhasználása ad lehetőséget. Mindez segíti az életre szóló tanulást is. A megtapasztalt saját, sikeres alkotás az önbizalmat erősíti, elősegíti a *problémamegoldó gondolkodáshoz* (a helyzet felismeréséhez, a megoldás kereséséhez és alternatív megoldásokhoz, az ismeretek alkotó alkalmazásához) szükséges képességek fejlesztését is.

A saját és mások rögtönzéseinek megítélése zenei eszközökkel járul hozzá a *kritikai gondolkodás fejlődéséhez*. Az önálló véleményalkotás, az annak alapjául szolgáló tényfeltáró, megismerő, összehasonlító, objektív értékelő, önálló érvelőképesség, a saját vélemény megformálása, a

közösség nyilvánossága előtt való felvállalás nemcsak zenei, hanem az élethosszig tartó tanulás zenei téren túl is érvényesítendő gyakorlatához is az egyik legfontosabb képesség.

2. Megismerő- és befogadóképesség Zenehallgatás

A személyiség belső harmóniájának kialakításához nagyban hozzájárul az értelmi és érzelmi erőket mozgósító zenehallgatás. A *zenei befogadóképesség fejlesztése* a zenehallgatás segítségével történik. A zenei hallás fejlesztését szolgálja a hangzó zene megfigyeltetése, amely lehetővé teszi a zenei folyamatok befogadását, megfigyelését, formai, tartalmi összefüggéseiknek észrevételét, valamint a zene valamennyi összetevőjének tudatosítását. Mindez jól kiegészíti az éneklési készség formálását is. A közös zenehallgatás a már meglévő ismeretek alkalmazásával és felhasználásával az ismeretlen zene tudatos megfigyelése felé irányuljon. A zenehallgatás területén a zene összetevőinek felismerése és értelmezése az elérendő cél, amely egyrészt *önálló munkára alapozva*, másrészt kisebb műhelymunkát igénylő elemzésekkel érhető el.

A *zeneértő- és érző képesség fejlesztéséhez* tartozik a tanult zenei korszakokhoz kapcsolódó zenei formák, műfajok felismerése, illetve megkülönböztetése, továbbá a zenemű gondolati tartalmait közvetítő kifejezőeszközök, a tempó, a dinamika, a tonalitás, a karakter, a hangszerelés, az átélési és értelmezési képességek fejlesztése is. Szükséges a hangszínhallás fejlesztése a meghallgatott zeneművekben előforduló hangszerek, hangszeres együttesek, zenekarok hallási felismerésére.

A zenehallgatás a más műveltségi területekhez tartozó kapcsolódások felfedeztetésére, bemutatására (pl. irodalom, társművészetek stb.), az önálló ismeretszerző képesség fejlesztésére (felkészülés kiselőadásra könyvtárhasználat, internet segítségével) is lehetőséget biztosít. Lehetőséget kell adni a nagyobb formák, a hangzás után jól követhető stílusjegyek felismerésére, a *társművészetekkel*, a felfedezhető hasonlóságokkal való összevetésre, valamint a többször meghallgatott zeneművek műfaji jellegzetességeinek megfigyelésére.

Zenei hallás és kottaismeret

A zenei hallásfejlesztés célja, hogy aktivizálja az emlékezetet, a zenei képzeletet és a gondolati tevékenységeket. A zenei hallásképzés eredményeként a diákok eljutnak az önálló zenei gondolkodás kifejlődéséig, amely magában rejti az összehasonlítást, a viszonyítás lehetőségét, a sorszerkezet és a rövid zenei formák felismerését, az absztrakciót, az analizálást, a szintetizálást és a fogalomalkotást. A hangzó zene és a kottakép megfeleltetésének kétirányú kapcsolata a zenei művelési képességek alapja. Ezt a kapcsolatot a zenei olvasás-írás elemi ismerete, a belső hallás fejlesztése teremti meg. A zenei élményből kiinduló elvonatkoztatás a ritmikai és a dallami elemek megismerését, felismerését és csoportos megszólaltatását szolgálja.

A zenei művelési képességek alapja a hangzó zene és a kottakép megfeleltetésének kétirányú kapcsolata. Ezt a kapcsolatot a zenei olvasás-írás elemi ismeretének, a belső hallás képességének fejlesztése segíti elő.

Erre a tevékenységi területre az énekléshez, a zenehallgatáshoz, a zenei improvizációhoz, zenei élményszerzéshez *eszközként* szüksége van a tanulóknak. Rendkívül fontos, hogy mindezen tevékenységek is mindenkor az énekelt vagy meghallgatott zenéhez kapcsolódjanak, levezetésük pedig abból történjen.

Önművelés

Fontos feladat az életkori sajátosságoknak megfelelő tanulási módszerek elsajátítása és azok tudatosítása. A tanulók legyenek képesek a korszerű könyvtár- és informatikai ismeretek birtokában - kotta, szakkönyv, szótár, lexikon, hangzó anyag, CD (CD-ROM), internet felhasználásával - részfeladatok önálló feldolgozására segítséggel, irányítással, esetleg önállóan.

A zeneirodalmi alkotások megismerése hozzájárul más művészeti ágak formanyelvének megértéséhez.

A tömegkommunikáció zenei műsorkínálatának figyelemmel kísérése, a szelektálás képessége, a rendszeres hangverseny-látogatás, az iskola zenei életének megszervezése és működtetése fontos eszköz ahhoz, hogy az értékes zene a fiatalok életének szerves részévé váljon.

Kollektív művészi tevékenység

A kollektív művészi munka valamennyi szintere - énekkar, zenekar, néptáncegyüttes - fejleszti az előadói készséget és bővíti az önkifejezés eszköztárát. A zene szeretete, a zenehallgatás szokásának kialakítása együtt jár az ízlésformálással, és elősegíti a tanórán kívüli zenei alkalmakba (énekkari közreműködés, hangverseny-látogatás stb.) való bekapcsolódást.

Az ének-zene megmaradt tantárgyi struktúrája miatt különösen fontos a többi területre való rálátás képességének fejlesztése, hogy legalább a saját műveltségterületen belüli megújulás a "Művészetek" többi részterületével összehangoltan és egyirányú hatásban történjen. Ez szavatolja, hogy a tanulók az iskolai kereteken kívül is motiváltak legyenek az önművelésre, az ismeretbővítésre, esetleg bekapcsolódjanak a muzsikáló közösségekbe.

RAJZ ÉS VIZUÁLIS KULTÚRA

BEVEZETÉS CÉLOK ÉS FELADATOK Alapozó szakasz (5-6. évfolyam)

Az alapozó szakaszban fontos céllá válik a korábbi, közvetlen tapasztalás útján szerzett ismeretek rendszerezése, tudatosítása. A belső képekre épülő rajzi tevékenységet fokozatosan felváltja a látvány megfigyelésén alapuló, komolyabb koncentrációt igénylő rajzolás, festés. Fontos ugyanakkor a játékosság, az örömteli tevékeny, alkotó légkör fenntartása.

A tanulás hatékonyságát fokozza, ha a tanulás más tantárgyi ismeretekhez, fejlesztési feladatokhoz is kapcsolódik. Erre vonatkozóan a kerettanterv csak utalásokat tehet, a tanítás során a tanmenetet elkészítő szaktanárnak kell felmérni, hogy diákjai az egyéb tanórákon mivel foglalkoznak, mely tantárgyakkal érdemes akár közös projektfeladatokat is kidolgozni.

A motiválás erősítését, fenntartását szolgálja, ha a feladatok a jelenhez kapcsolódnak, a mai élet (a tanulók életének) problematikáit dolgozzák fel vizuális eszközökkel. Kiemelten kell foglalkozni a mai vizuális környezettel, hiszen a tanulók ezzel szembesülnek nap mint nap, ezt kell, hogy értsék, használják, alakítsák.

Ebben a szakaszban már nem csupán alkalomszerűen találkoznak az órákon műalkotásokkal. Elkezdik a kronologikus művészettörténet tanulását. A tanítás sikere azon múlik, hogy megértik-e, mi köze van pl. az egyiptomi művészetnek mai életükhöz. Teret kell adni annak,

hogy a más helyekről (pl. médiából) származó ismereteiket itt kamatoztathassák, hogy az órákon ne csupán passzív befogadóként üljenek. A tantárgy lényege – az „alkotva tanulás” – a művészettörténet tanulására is érvényes: sokkal inkább megértik, megőrzik azokat az ismereteket, amelyekhez „felfedezőként” jutnak el.

A mai vizuális kultúra jelenségeinek megértését is segítheti, ha a régi korok műalkotásait mai művekkel hasonlítják össze, ha a tanár rávezető kérdéseivel segít a tanulóknak felfedezni azok rokon, ill. eltérő vonásait és megérteni a különbségek okait.

Az önálló vagy csoportos tananyag-feldolgozás, a vázlatkészítés, jegyzetelés, bizonyos ismeretek vizuális megjelenítése pedig nagymértékben segítheti a más tantárgyak tanulása során is kulcsfontosságú önálló tanulási technikák elsajátítását.

TECHNIKA

BEVEZETÉS

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségterület célja

1. A mesterséges környezet területeinek és összefüggéseinek bemutatásával a tanulók tájékozottságának, biztonságérzetének növelése.
2. Az emberi alkotások megismertetésével a világ teljességének és szépségének átélése.
3. A civilizáció társadalmi, környezeti vonatkozásainak feltárása révén a felelős, környezettudatos, toleráns beállítottság kialakítása.
4. A fenntartható fejlődés megértése, elfogadása, a kritikus fogyasztói magatartás elsajátítása.
5. Az alkotás örömeinek átélése, a munka megbecsülése, pozitív alkotói magatartás kialakítása.
6. A munkafolyamatok és egyes szakmák vázlatos bemutatása, pályaeorientáció megalapozása.
7. A problémák megoldása, konfliktusok kezelése.
8. Szakmai identitás, autonóm személyiségfejlesztés segítése.

Az életvitel és gyakorlati ismeretek területén kiemelt jelentőségű kompetenciák

1. A természettudományok és azok alkalmazására vonatkozó kompetenciák.
2. Digitális kompetencia.
3. Kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetencia.
4. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképeség.

Alapelvek és célok

- A tanterv a központi kerettanterv-tervezet modernizációs elemeit az *Életvitel és gyakorlati ismeretek* műveltségterületre teljes egészében feldolgozza.
- A tanterv az 5–8. osztályokra vonatkozóan heti *1 óra* tervezésével készült, de az anyag megnövelt óraszám esetén is alkalmas feldolgozásra.
- A tanterv jellege, a téma megfogalmazása, a tartalom, a fejlesztési feladatok a továbbhaladás feltételei a kerettantervi tervezetnek maradéktalanul megfelel.
- A tanterv összehangolja a kerettanterv kompetenciáit, alapelveit, céljait, az ajánlott műveltségi témaköröket, a részletesen kifejtett fejlesztési feladatokat, és az iskola (várható) cél- és értékrendszerét.
- A tanterv olyan témafeldolgozást javasol, amely a logikai láncot követve bővülő térben

dolgozza fel a tananyagot és fejlesztési követelményeit. Így a szűk élettérből (otthon) az egyre táguló térbe vezeti a tanulót.

- A feldolgozás témacsoportjai integráló, szintetizáló szemléletűek, míg az órai témák és tartalmi tervek analizáló, a kreativitásra építő jelleget hordoznak.
- A *feldolgozás témacsoportjaiban komplexen*, az életkori sajátosságokhoz igazítva jelennek meg az ajánlott műveltségterületi témakörök: *Munkakultúra; Termelés-kultúra; Háztartás-kultúra; Környezetkultúra; Közlekedéskultúra; Gazdálkodáskultúra; Egészségkultúra; Biztonságkultúra; Fogyasztói kultúra; Szabadidő-kultúra; Információs kultúra; Pályaorientáció.*
- A tanterv figyelembe veszi a feltételezett helyi adottságokat, tartalmi javaslatot ad esetleges szabadon tervezhető órák tartalmi kitöltéséhez is.
- A tanterv javaslatot tesz (az iskolai tapasztalatok alapján) a technika/életvitel és technika/életvitel és gyakorlati ismeretek órák maximális tanulói létszámára. Ez nagy létszámú osztályok esetén csoportbontást jelent. Ezt a munkavégzés team-jellege, a balesetveszély és a feltételrendszer indokolja.
- A tanterv olyan alternatívát kínál, amelyet a tanár életszerűen, egységben tud feldolgozni.
- A tanterv messzemenően figyelembe veszi a sajátos szerkezetben megadott fejlesztési feladatokat.
- Cél, hogy a tanulás-tevékenység eredményeként minden tanuló legyen képes technikai környezetben jól eligazodni, élni, dolgozni, tanulni a technika világában.
- Az iskolák és a település speciális feltételrendszereit (műhelytermek, iskolai számítógépes hálózat, internet, könyvtár, médiatár stb.) a tanterv átlagosnak tételezi fel.

A tanterv szelleméhez igazodó lényeges módszertani elvek

- a problémacentrikus oktatás;
- a modellezés elveinek alkalmazása;
- a technikatörténet felhasználása;
- a rendszerszemléletű tevékenység;
- algoritmus-szemléletű tanulás;
- a tervszemléletű tanítás-tanulás;
- a környezetgazdálkodási szemléletű tanulás;
- az alkotó és cselekvő munkára ösztönzés;
- egyéni, páros és csoportos munkavégzés, együttműködés;
- komplex, projektelvű munkavégzés, szervezett munkamegosztás.

Jelen tantervet mindazoknak az iskoláknak és pedagógusoknak ajánljuk, akik fontosnak tartják a komplex szemléletű, „gyakorlati” életre való nevelést abban a szellemben, hogy gyermekeinknek a *legkorszerűbbet*, a legérdekesebbet és további életükben a lehető *legjobban hasznosítható* információkat, gyakorlati tudnivalókat, praktikus készségeket nyújtsuk.

A tanterv tananyaga az iskolák többségében megvalósítható – a korábbi feltételek fenntartása vagy részleges fejlesztése mellett.

Amennyiben az eszközfeltételek nem adottak, az órákat eszközöket nem igénylő témák részletesebb és mélyebb feldolgozására kell fordítani.

TESTNEVELÉS

CÉLOK ÉS FELADATOK

Az iskolai testnevelés célja, hogy az iskola egységes nevelő-oktató munkájának szerves részeként a testkultúra eszközeinek (testgyakorlatok, mozgásos játékok, sportági tevékenységek és az ezekhez kapcsolódó intellektuális ismeretek), valamint a természet egészségfejlesztő tényezőinek integrált hatásaként járuljon hozzá, hogy a tanulók életigenlő, az egészséget saját értékrendjükben kiemelt helyen kezelő személyiséggé váljanak, akik ismerik motorikus képességeik szintjét, fejlesztésének és/vagy fenntartásának módját, a mozgásos játék, a versengés örömét, és igénylik is azt. Megbecsülik társaik teljesítményét, felismerik a testnevelés és sport egészségügyi és prevenciós értékeit, a rendszeres fizikai aktivitás magatartásuk részévé válik. A testnevelés célja továbbá az 5–8. évfolyamon, hogy szoros összefüggésben az 1-4 osztály számára megfogalmazott célokkal, vegye figyelembe az élettani, valamint az azokkal összefüggő lélektani változásokat, amelyek ezt az életszakaszt jellemzik; támogassa a tanulók egészséges testi fejlődését, az alapvető mozgáskészségben esetlegesen még mutatkozó hiányok felszámolását; ragadja meg a koordinációs alapkészségek fejlesztési lehetőségének utolsó éveit, az élettani és az előképzettségből adódó lehetőségek figyelembevételével fejlessze tovább a tanulók kondicionális képességeit. Az 1–4. osztályok kezdő szakasz jellegére építve, gazdagítsa tovább a tanulók sportági mozgáskészségét, fejlessze motorikus cselekvési biztonságukat, mozgás és sportolás iránti igényüket. A kötelező tanórák és a sportórák lehetőségeinek igénybevételével sajátítsák el legalább két sportági rendszer technikáját olyan szinten, hogy az élmény és siker forrása legyen számukra. Ismerjék meg a motorikus feladatmegoldásokban érvényesülő törvényszerűségeket, és tanuljanak meg feladatmegoldó sémákat, transzferálható cselekvési elveket.

Az egészséggel kapcsolatos feladatok: testi fejlődés-érés támogatása; a higiéniai szokások kialakítása, erősítése, az ellenálló képesség, edzettség fejlesztése; az ortopédiai elváltozások megelőzése, ellensúlyozása; megfelelő felkészítés a keringési és légzőrendszeri megbetegedések megelőzésére, a károsodások csökkentésére. A tanulók értsék és ismerjék a prevenció lényegét, ismerjenek relaxációs eljárásokat.

A mozgáskultúra fejlesztése: az alapvető mozgáskészségek megfelelő szintű kialakítása, fejlesztése; az úszás elsajátítása; a kondicionálás képességének az életkorhoz és az egyéni adottságokhoz igazított fejlesztése, sokoldalú mozgástapasztalat és jól alkalmazható mozgáskészség megszerzése; a feladatmegoldáshoz, a képességfejlesztéshez, a játék- és sporttevékenységhez, azok károsodás nélküli végzéséhez kapcsolódó ismeretek (szabályok, történeti vonatkozások, mechanikai-biomechanikai törvényszerűségek, feladatmegoldó sémák, egészségügyi megfontolás) megszerzése; mozgáskommunikáció.

Tanulási, játék- és sportolási élmények nyújtása: az elsajátítás, a teljesítmény, a kollektív siker és a tevékenység öröme.

Értékes személyiségvonások fejlesztése: a félelem leküzdése, a szabályok betartása, összpontosítás, céltartás, a nehézségek leküzdése, empátia, kudarctűrés, a természet szeretete és környezetkímélő magatartás.

Fejlesztési követelmények (a teljesítményképes szint az emelt óraszámú tanított mozgásfeladatokra értendő)

Az alapozó szakasz kiemelt fejlesztési feladatai:

Énkép, önismeret

- Egyénre szabott, bővülő tananyag egymásra épülő minőségi változásainak különbözősége.
- Igazodás a nemi különbségekhez, teljesítménybeli meghatározottsághoz.

Hon- és népismeret:

- A sportolás és játék során ismerkedik meg a tanuló a távolabbi környezettel, ezek pozitív hatásait ki kell használni.

Demokráciára nevelés

- Elsősorban a testnevelési és sportjátékok alkalmasak arra, hogy az adódó konfliktusokat, szabálytalanságokat, durvaságokat a tanulók bevonásával kezeljék.

A különböző felelősi feladatok segítik a környezet tudatosabb szemlélését, védelmét, értékek megvédését, épített környezet használatát. Egyszerű szabályokkal megoldható szituációkat éljenek át, és kapjanak lehetőséget a sikeres végrehajtást biztosító szabályok kialakítására, kombinációs lehetőségek kipróbálására.

Az egészséges testi fejlődés segítése

A tanulók tudatosan vegyenek részt testük fejlesztésében. Alkati adottságaiknak megfelelően, károsodástól mentesen következzenek be a prepubertás és a pubertás kori fejlődés változásai. rendszeresen végezzenek mozgástevékenységet, hogy megfelelően fejlődjön keringési, légzési és mozgató rendszerük. Előzzék meg a testtartási rendellenességek kialakulását, kerüljék a gerincoszlopot károsító helyzeteket, mozgásokat. Egészségük szilárduljon. Váljanak ellenállóvá a terhelésekkel és a megbetegedésekkel szemben. Ismerjék a mozgástevékenységnek és a sportolásnak az egészséges életmódban betöltött szerepét, és alkalmazzák azt.

A mozgáskultúra fejlesztése

Teljesítményképes tudás szintjén birtokolják az atlétikában tanult technikákat. Sajátítsanak el egyszerűbb torna jellegű elemeket, elemkapcsolatokat. A tanult elemekből legyenek képesek összefüggő gyakorlatot végrehajtani. Tudjanak játszani két sportjátékot. Ismerjék azok szabályait, és alkalmazzák a játéknak megfelelő támadási és védekezési megoldásokat. Továbbfejleszthető szinten tudják két úszásnem alaptechnikáját. Sajátítsanak el önvédelmi fogásokat. Ismerjenek meg és tudatosan alkalmazzanak cselekvési elveket, törvényszerűségeket, a rokon szerkezetű és funkciójú tevékenységekben érvényesíthető feladatmegoldó sémákat. Fejlődjenek erőben, gyorsasági erőben, állóképességben. Motorikus képességeiket fejlesszék, ez mutatkozzon meg atlétikai, torna-, sportjáték-, úszás- és küzdősportbeli teljesítményeikben. Ismerjenek meg és alkalmazzanak egyszerűbb képességfejlesztő eljárásokat. Fejlődjön izomérzékelésük, ritmus- és reakció készségük, térbeli tájékozódási képességük, labilis egyensúlyi helyzetben is biztonsággal uralják testüket.